

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІННИЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ**

Кафедра менеджменту та публічного управління

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«КОМУНІКАТИВНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ
СУСПІЛЬНОГО ВПЛИВУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ ТА
ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ»**

(за матеріалами Департаменту соціальної та молодіжної політики Вінницької
обласної військової адміністрації, м. Вінниця)

Здобувача вищої освіти

2 курсу, групи ПУА-213(м),
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
освітньої програми «Публічне
управління та адміністрування»
заочної форми навчання

Олени БЕССАРАБИ

Науковий керівник

д-р. філос. наук, професор

Наталія ЗАМКОВА

Гарант освітньої програми

канд. наук держ. упр., доцент

Ірина НІКОЛІНА

Вінниця 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ СУСПІЛЬНОГО ВПЛИВУ	6
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕПАРТАМЕНТУ СОЦІАЛЬНОЇ ТА МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ	25
2.1 Організаційно-функціональна характеристика Департаменту соціальної та молодіжної політики Вінницької ОВА	25
2.2 Аналіз діяльності та ефективності соціальної політики Департаменту соціальної та молодіжної політики Вінницької ОВА	30
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ СУСПІЛЬНОГО ВПЛИВУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ	45
3.1 Міжнародний досвід та пропозиції щодо удосконалення державної політики інтеграції ветеранів	45
3.2 Пропозиції щодо підвищення ефективності комунікативної політики держави для зміцнення суспільного впливу під час воєнного стану та післявоєнної відбудови України	55
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність теми роботи полягає в тому, що в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови України комунікативна політика держави набуває надзвичайного значення. Ефективна комунікація між державними органами, громадянським суспільством та міжнародними партнерами стає ключовим фактором не лише для координації дій, але й для підтримки соціальної стабільності, формування довіри до державних інституцій і сприяння демократичному розвитку суспільства. Після завершення активної фази бойових дій постає питання інтеграції ветеранів війни, залучення населення до процесу відбудови країни, що неможливо без якісного інформування та зворотного зв'язку між державою і громадянами.

Над проблематикою удосконалення комунікативної політики держави в контексті посилення суспільного впливу, в тому числі під час воєнного стану та післявоєнної відбудови України, а також інтеграції ветеранів війни у суспільство працювали такі науковці: Л. Абузова [52], М. Ажажа [3], Т. Амро [4], О. Бабенко [52], А. Бурцева [7], О. Високолян [9], В. Гончаренко [12], О. Довженко [16], С. Дембіцький [47], Н. Замкова [18, 19], І. Запатріна [1], Злобін [7], О. Злобіна [47], С. Ішук [21], А. Кормич [23], Н. Костенко [47], Т. Несторенко [30], Е. Мамонтова [23], І. Решетова [52], К. Черновол [49], М. Семенюк [52], А. Перепеличенко [31], Д. Петровський [32], Н. Пришляк [35], О. Макеєва [22], Я. Пеліова [3], О. Сілюкова [42], О. Шевченко [52] та багато інших науковців.

Сучасні виклики, такі як вплив дезінформації, недостатній рівень громадської довіри та необхідність впровадження європейських практик у процесі відновлення, підкреслюють важливість чіткої та прозорої комунікативної політики. В умовах війни державна комунікація є інструментом забезпечення безпеки, мобілізації громадських ініціатив, а також засобом психологічної підтримки населення та інтеграції ветеранів до мирного життя.

Гіпотеза дослідження базується на припущенні, що ефективна комунікативна політика держави під час воєнного стану та післявоєнної відбудови сприяє підвищенню суспільної довіри, мобілізації громадян і інтеграції ветеранів у процеси відновлення країни.

Мета дослідження полягає у дослідженні ролі комунікативної політики держави в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови, а також оцінка її впливу на суспільну довіру, соціальну стабільність та інтеграцію різних соціальних груп, зокрема ветеранів, у процеси відновлення.

Для досягнення мети необхідно досягти наступних завдань:

- провести аналіз теоретичних основ та організаційно-функціонального механізму комунікативної політики держави в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови;
- здійснити комплексний аналіз ефективності діяльності Департаменту соціальної та молодіжної політики Вінницької обласної військової адміністрації;
- узагальнити особливості забезпечення належної інтеграції ветеранів війни у суспільство.

Об'єкт дослідження – система публічного управління щодо комунікативної політики держави в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови України.

Предмет дослідження – публічний механізм забезпечення належної комунікативної політики держави в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови і її вплив на формування суспільної довіри, соціальну стабільність та інтеграцію ветеранів у суспільство.

Методи дослідження. У дослідженні використано різні загальнонаукові та спеціальні методи. Аналіз наукової літератури дозволив систематизувати основні поняття комунікативної політики та інформаційної підтримки населення в умовах кризи. Контент-аналіз допоміг вивчити терміни та аналізувати інформаційні повідомлення державних органів, а порівняльний аналіз дозволив порівняти практики комунікації в Україні та європейських країнах. Соціологічний метод застосовано для оцінки рівня довіри до державних

інституцій, а метод графічної інтерпретації – для візуалізації даних про довіру та соціальну інтеграцію через таблиці та графіки.

Інформаційною базою дослідження стали нормативно-правові акти, наукові праці, дослідження та статистичні дані, що відображають забезпечення соціальної сфери в умовах воєнного часу.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що узагальнено шляхи комунікативної політики держави під час війни та її впливу на довіру й інтеграцію ветеранів.

Практична цінність отриманих результатів полягає в тому, що вони надали можливість висунути пропозиції щодо удосконалення комунікаційної політики під час війни та у процесах післявоєнної відбудови і реінтеграції ветеранів.

Окремі положення роботи *апробовано* на XI Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Менеджмент XXI століття: сучасні моделі, стратегії, технології» (м. Вінниця, ВТЕІ ДТЕУ, 10 жовтня 2024 р.).

Результати дослідження оприлюднювались в публікаціях:

1. Бессараба О. Теоретичні засади комунікативної політики держави в умовах посилення суспільного впливу під час воєнного стану та післявоєнної відбудови України. *Менеджмент XXI століття: сучасні моделі, стратегії, технології: зб. матеріалів XI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*, м. Вінниця, 10 жовтня 2024 р. Вінниця, 2024.
2. Бессараба О. Комунікація між державою та суспільством у процесі реінтеграції ветеранів. *Менеджмент XXI століття: сучасні моделі, стратегії, технології: зб. матеріалів XI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*, м. Вінниця, 10 жовтня 2024 р. Вінниця, 2024.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел і додатків. Список використаних джерел містить 66 найменувань. Наведено 16 рисунків, 7 таблиць, 4 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ КОМУНІКАТИВНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ СУСПІЛЬНОГО ВПЛИВУ

Військова агресія РФ проти України спричинила масштабні руйнування політичної, економічної, соціальної та інфраструктурної систем держави, знищуючи міста та села. Для успішної післявоєнної відбудови та інтеграції в європейський економічний простір Україні необхідно реалізувати програму відновлення. Особливо важливим є створення демократичного суспільства, що вимагає активної участі громадян у державних процесах. Демократія не може існувати без розвиненого громадянського суспільства, яке контролює діяльність держави та підтримує її на принципах прозорості й відповідальності.

Під терміном «громадянське суспільство» дослідники розглядають сферу соціальної інтеракції між економікою та державою, що складається у першу чергу із сфер найбільш близького спілкування (зокрема, сім'ї), добровільних об'єднань, соціальних рухів та різноманітних форм публічної комунікації [21].

У сучасному інформаційному суспільстві держава відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного комунікаційного впливу на громадян. Державна комунікативна політика є визначальною у формуванні громадської думки, посиленні соціальних зв'язків та розробці стратегій соціального розвитку. З огляду на зростання значення суспільного впливу, ця політика стає невід'ємним елементом успішного розвитку країни та активного формування людського капіталу.

Проблема формування дієвої комунікативної політики держави полягає в тому, що під час воєнного стану необхідно вдосконалювати механізми, які регулюють обмін інформацією. Зокрема, важливо застосовувати принципи партнерської взаємодії, що включають інформування населення, налагодження ефективного зворотного зв'язку, проведення роз'яснювальної роботи та впровадження партисипативного управління діяльністю органів влади [3, с. 89].

У сучасних умовах необхідно визначити ключові принципи державної комунікативної політики та встановити стандарти обміну інформацією на основі рівноправного партнерства між державними органами, органами місцевого самоврядування, бізнесом, ЗМІ та громадянськістю, що сприятиме розвитку демократичного, громадянського та інформаційного суспільства. Особливу роль комунікативна політика відіграє в умовах реформування різних сфер, зокрема освіти [30, 52].

Комунікативна політика держави являє собою комплекс стратегій, планів і заходів, які спрямовані на ефективне управління комунікацією між державою, її громадянами, міжнародною спільнотою та іншими країнами. Вона регулює шляхи та методи взаємодії з суспільством, з метою формування громадської думки, створення інформаційного простору, сприяння соціальним змінам та підвищення рівня легітимності та довіри до державних інституцій і їхніх рішень [3].

Науковець Гончаренко В. у своїй науковій праці зазначає, що інформаційно-комунікативна політика держави – це організована діяльність органів влади, спрямована на проведення широкого діалогу з громадянськістю щодо цілей, завдань і напрямків розвитку держави; забезпечення громадськості своєчасною, чіткою, достовірною та відповідною інформацією про політики, державні програми, адміністративні послуги та ініціативи органів влади [12].

Макеєва О. в своїй науковій статті стверджує, що у сучасній вітчизняній літературі поняття державної інформаційно-комунікативної політики визначається як діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, суспільних інституцій і громадських об'єднань та створення ними засобів масової комунікації, спрямованої на вироблення й реалізацію правових, політичних та економічних умов функціонування інформаційної системи, що впливають із сукупності цінностей українського суспільства [22].

Оскільки повномасштабна війна триває в Україні вже третій рік, ми можемо спостерігати важливі напрацювання в реагуванні на різноманітні виклики. Протягом цього часу виникли як корисні, так і шкідливі приклади, які

підкреслюють критичну роль внутрішньої комунікації, особливо в умовах кризового періоду.

Важливо зазначити, що внутрішня комунікація під час війни – це про безпеку та надання населенню своєчасної інформації. У мирний час внутрішня комунікація забезпечує задоволення інформаційних потреб населення і дозволяє повноцінно орієнтуватися у новинному просторі. Проте в періоди кризи вона набуває екстреного характеру, орієнтуючись на оперативне реагування на надзвичайні події [42].

Як вже зазначалося раніше, комунікативна політика держави під час воєнного стану та в процесі післявоєнної відбудови відіграє вирішальну роль у формуванні суспільного впливу та підтримки громадян. У цей період необхідно забезпечити ефективну взаємодію між державними установами, громадськими організаціями та суспільством для підтримки ветеранів війни та їхніх родин. Одним із ключових аспектів такої політики є оцінка рівня довіри до державних інституцій, що дозволяє визначити, які з них мають найбільший вплив і підтримку серед громадян, зокрема ветеранів і їхніх сімей.

На даний момент відсутня координаційна платформа, яка б зміцнила та налагодила зв'язки між усіма учасниками процесів відновлення, забезпечуючи ефективну відбудову з використанням сучасних європейських практик. Недостатня увага до комунікації у цьому процесі негативно впливає на відновлення України [42].

Канали взаємодії держави з суспільством (рис. 1.1) є важливими інструментами для забезпечення інформування, зворотного зв'язку та ефективної комунікації між урядом і громадянами. Серед каналів взаємодії держави з суспільством є:

1. Офіційні державні веб-сайти та портали – це ключовий канал для інформування суспільства про закони, постанови, рішення уряду, державні послуги, а також для електронного урядування.

2. Соціальні мережі – швидкий спосіб взаємодії, де державні установи можуть оперативно публікувати новини та отримувати зворотній зв'язок від

громадськості. Офіційні сторінки державних органів у Facebook, Twitter, Instagram дозволяють активно долучати громадян до суспільного діалогу.

Рисунок 1.1 – Канали комунікації держави із суспільством

3. Засоби масової інформації – традиційний канал взаємодії, що включає телебачення, радіо, газети, де уряд може через новини, інтерв'ю або інформаційні передачі доносити свою позицію або оголошувати важливі рішення.

4. Громадські слухання та консультації – цей канал передбачає безпосереднє залучення громадян до обговорення законопроектів, політичних ініціатив або соціальних реформ.

5. Електронна пошта та телефонні лінії – ці традиційні канали забезпечують прямий зв'язок громадян із представниками держави для вирішення індивідуальних запитів або питань.

6. Програми та ініціативи електронної демократії – завдяки сучасним технологіям з'явилися нові інструменти для громадської участі, такі як електронні петиції, онлайн-опитування, голосування через інтернет, що дозволяє громадянам безпосередньо брати участь у прийнятті рішень.

Для успішного відновлення України необхідна спільна робота влади, громадян, місцевих громад, наукових і експертних установ, НУО, бізнесу, медіа, міжнародних організацій та інших партнерів. Командна робота дозволить

впровадити важливі реформи та налагодити ефективну діяльність інституцій з урахуванням найкращих світових практик. Важливо усвідомити, що відновлення включає не лише реконструкцію будівель, а й створення стійких взаємозв'язків між різними організаціями та установами.

Таблиця 1.1 – Результати контент-аналізу термінів «громадянське суспільство», «Комунікативна політика», «інформаційно-комунікативна політика держави», «Державна інформаційно-комунікативна політика», «Внутрішня комунікація під час війни».

Термін	Визначення
Громадянське суспільство	Сфера соціальної інтеракції між економікою та державою, що складається у першу чергу із сфер найбільш близького спілкування (зокрема, сім'ї), добровільних об'єднань, соціальних рухів та різноманітних форм публічної комунікації [21]
Комунікативна політика	Комплекс стратегій, планів і заходів, які спрямовані на ефективне управління комунікацією між державою, її громадянами, міжнародною спільнотою та іншими країнами [3]
Інформаційно-комунікативна політика держави	Організована діяльність органів влади, спрямована на проведення широкого діалогу з громадськістю щодо цілей, завдань і напрямків розвитку держави; забезпечення громадськості своєчасною, чіткою, достовірною та відповідною інформацією про політики, державні програми, адміністративні послуги та ініціативи органів влади [12]
Державна інформаційно-комунікативна політика	Діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, суспільних інституцій і громадських об'єднань та створення ними засобів масової комунікації, спрямованої на вироблення й реалізацію правових, політичних та економічних умов функціонування інформаційної системи, що впливають із сукупності цінностей українського суспільства [22]
Внутрішня комунікація під час війни	Забезпечення безпеки та надання населенню своєчасної інформації. В періоди кризи набуває екстреного характеру, орієнтуючись на оперативне реагування на надзвичайні події [42]
Відновлення	Процес заміни, змін та вдосконалення того, що Україна та її громадяни втратили внаслідок російської агресії [51]

Насамперед необхідно визначити поняття «відновлення», яке експерти трактують як процес заміни, змін та вдосконалення того, що Україна та її громадяни втратили внаслідок російської агресії. Даний процес уже розпочався, хоча бойові дії тривають, і шкода від російської агресії постійно збільшується. Значна частина території країни залишається під окупацією, а відновлення на цих землях стане невід'ємною складовою реінтеграції після їх звільнення [51].

Відновлення України охоплює не лише відбудову інфраструктури, але й відновлення діяльності різних інституцій, як у зонах, наближених до фронту, так і в регіонах, віддалених на сотні кілометрів від бойових дій [16].

Незалежна консалтингова організація «SREO Consulting Ltd.» [57] провела дослідження, яке виявило рівень довіри до різних державних інституцій серед ветеранів та їхніх сімей (табл. 1.2). Відповіді членів родин ветеранів значною мірою збігалися з відповідями самих ветеранів. Найбільшу довіру здобули Збройні сили України, що підтверджує їхній авторитет у суспільстві.

Таблиця 1.2 – Рівень довіри до установ та організацій серед ветеранів та членів їхніх родин в Україні

Організації/Установи	Рівень довіри			
	Повністю довіряю	Довіряю в певній мірі	Не дуже довіряю	Зовсім не довіряю
Збройні сили України	57%	32%	10%	-
Громадські об'єднання ветеранів	40%	55%	5%	-
Благодійні та гуманітарні організації	32%	63%	5%	-
Міжнародні організації	30%	57%	9%	4%
Президент	30%	50%	15%	4%
ЄС	25%	54%	17%	4%
Мін. оборони України	25%	54%	17%	4%
НАТО	23%	52%	20%	6%
Мін. у справах ветеранів України	21%	55%	19%	4%
Університети	18%	74%	7%	-
Поліція	17%	55%	22%	6%
Мінцифра	17%	61%	21%	-
Мін. соц. політики України	14%	56%	25%	-
МОЗ	13%	62%	23%	-
Релігійні організації	12%	48%	24%	16%
КМУ	11%	51%	27%	12%
Місцеві органи влади	10%	51%	33%	6%
Банки	8%	74%	14%	-
Судова система	8%	49%	31%	12%
ВРУ	7%	47%	27%	19%
Преса	5%	33%	42%	20%
Телебачення	5%	34%	38%	23%

Друге місце посіли ветеранські організації, благодійні та гуманітарні фонди, а також міжнародні організації. Водночас установи, такі як Верховна Рада України, місцеві органи влади, а також засоби масової інформації, включно з пресою і телебаченням, мали найнижчі показники довіри серед населення.

Попри стрес перших місяців війни, соціальна довіра серед українців зросла. Зростання, хоча й не було дуже великим у пропорційному сенсі, свідчить про високу здатність до самоорганізації та взаємодопомоги в умовах надзвичайних ситуацій. Політична довіра також значно зміцнилася, особливо щодо армії, Президента та Національної гвардії, що не дивно з огляду на успішне стримування агресії у травні 2022 року. Проте довіра до місцевої влади зросла найменше і залишилася однією з найнижчих серед політичних інститутів, поряд із парламентом. Загалом, війна підвищила як соціальну, так і політичну довіру, хоча політична виросла більш суттєво [47].

Внутрішня комунікація важлива для громад через необхідність швидко реагувати на щоденні зміни та координувати дії. Громади мають забезпечити постійний діалог з населенням, аби люди були поінформовані про зміни та могли своєчасно адаптуватися. Відсутність такої комунікації викликає паніку і невпевненість, як це було на Херсонщині на початку війни, де через відсутність координації мешканці діяли стихійно, що призвело до трагічних наслідків [42].

Сьогодні ситуація в громадах покращилась – ефективна комунікація допомагає підтримувати населення, знижувати тривожність і формувати довіру. Громади використовують як офіційні канали, так і неформальні методи для оперативної передачі інформації [42].

Відбудову слід розпочати якомога раніше, доки люди прагнуть повернутися. У цьому напрямку необхідно підтримувати комунікацію із населенням аби визначити чіткі правила та мотиваційні стимули, як-от відновлення житла та інфраструктури. Муніципалітети повинні співпрацювати з центральною владою та міжнародними партнерами. Важливо підтримувати місцевий бізнес, надаючи інформацію про можливості для розвитку та організовуючи безкоштовні курси з підприємництва для мешканців [42].

На сьогодні існують десятки візуалізованих проєктів, що охоплюють як окремі будівлі, так і цілі населені пункти, постраждалі внаслідок дій російських військ. Відновлення цих об'єктів повинно стати спільним завданням для держави, гуманітарних фондів, волонтерських організацій, бізнесу та громадян.

Важливо також активно залучати міжнародних партнерів до процесу відбудови [9].

Ефективна комунікація з міжнародними партнерами є критично важливою для України під час війни та в процесі післявоєнного відновлення. Взаємодія з міжнародними партнерами дозволяє залучати підтримку та сприяє інтеграції до європейських і євроатлантичних структур. Однак повномасштабна війна виявила недоліки міжнародної безпекової системи, як-от блокування рішень ООН через право вето Росії та слабкість ОБСЄ і Червоного Хреста в захисті постраждалих [23].

Попри це, війна сприяла зростанню міжнародної підтримки України, прискоренню отримання статусу кандидата в ЄС і інтеграції з НАТО. Для подальшого успіху в цьому напрямку Україна має впроваджувати ключові реформи й будувати стійкі інституції, що є важливим завданням державної комунікативної політики [23].

Отже в умовах воєнного стану, коли інформаційний простір насичений як правдивою, так і дезінформацією, держава повинна посилювати комунікацію з громадянами для зміцнення довіри та підтримки. Прозорість і відкритість у передачі інформації дозволяють громадянам відчувати себе частиною національних процесів і активними учасниками відбудови країни. Крім того, комунікаційна політика повинна бути спрямована на мобілізацію суспільства, згуртованість навколо спільних цінностей та усвідомлення важливості громадянського внеску у відновлення країни. Таким чином, комунікативна політика є не лише засобом інформування, але й механізмом, що формує новий рівень громадянської відповідальності, сприяє формуванню національної ідентичності та забезпечує стійкість суспільства в умовах викликів воєнного часу.

Надзвичайно важливою в сучасних умовах є комунікація між державою та суспільством у процесі реінтеграції ветеранів. Станом на 2024 рік в Україні налічується 1,3 мільйона ветеранів, з яких близько 80% — мобілізовані особи, включаючи молодь, людей середнього віку та осіб з різним рівнем освіти [7]. Портрет українського ветерана змінюється, і головною потребою стає відновлення фізичного та психічного здоров'я, а також забезпечення житлом та умовами для швидкого повернення до мирного життя.

У 2023 році було виділено понад 5,9 мільярда гривень для підтримки 2800 сімей ветеранів та загиблих військових. Серед 92 тисяч родин, які отримували соціальні послуги, близько 40% зверталися за консультаціями та інформацією [49].

Запуск е-Карти послуг для ветеранів війни, ініційований Міністерством у справах ветеранів [28], є прикладом важливої комунікативної політики держави, спрямованої на посилення суспільного впливу. Через інтеграцію таких цифрових інструментів, як е-Карта, яка є, в першу чергу, інструментом інформування про можливості розвитку й допомоги для ветеранів і ветеранок у їхніх громадах [35], а також посвідчення ветерана в додатку «Дія» [32]. За допомогою таких додатків держава надає ветеранам доступ до психологічної підтримки, медичних програм і інших необхідних послуг. Все це є частиною стратегії, що забезпечує прямий діалог із громадянами через сучасні канали комунікації, сприяє розвитку ветеранських об'єднань та їх підприємницької діяльності.

22 серпня 2024 року президент України Володимир Зеленський підписав указ [39], спрямований на вдосконалення правових і соціальних гарантій для ветеранів війни та їхніх сімей. Указ передбачає розробку двох стратегій: ветеранської політики до 2030 року та системи переходу від військової служби до цивільного життя до 2032 року [44]. Основними завданнями є створення ветеранських просторів для комплексної підтримки, удосконалення нормативно-правового регулювання, а також забезпечення професійної перепідготовки ветеранів. Також планується створення «Єдиної ветеранської лінії» [50] для надання консультацій ветеранам та їхнім сім'ям [20].

У процесі післявоєнної відбудови України важливо не лише забезпечувати економічну та фізичну реінтеграцію ветеранів, а й ефективно впроваджувати комунікаційні стратегії, які сприятимуть зміцненню суспільної підтримки та довіри до державних програм. Особливого значення набуває питання психосоціальної адаптації, оскільки ветерани стикаються з унікальними викликами, що потребують не тільки медичної, але й інформаційної підтримки. Саме через ефективну державну комунікацію можна досягти значного зниження бар'єрів для звернення за психологічною допомогою, що є критичним аспектом у відновленні ветеранів. Одним із ключових елементів цього підходу є Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?», яка безпосередньо спрямована на підтримку психічного здоров'я та зміцнення життєстійкості населення.

Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?», ініційована першою леді Оленою Зеленською, має на меті створення ефективної системи психосоціальної підтримки та популяризацію культури турботи про ментальне здоров'я.

Війна – це марафон, дистанція якого нам невідома. Необхідно інвестувати ресурси у те, що допоможе його пройти з найменшими втратами [11]. Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?» має за мету зміцнення як особистої, так і суспільної стійкості. Ініціатива є важливою соціальною трансформацією для України, яку необхідно реалізовувати вже зараз, без відкладання на період після перемоги.

Згідно з результатами соціологічних опитувань, понад 90% українців стикалися принаймні з одним із симптомів тривожних розладів, а 57% перебувають під загрозою розвитку психічних порушень. Проте більшість не звикли звертатися до спеціалістів: 31% громадян не вважають свої труднощі достатньо серйозними для цього. На сьогодні це є основною перешкодою для отримання психологічної допомоги [10]. Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?» має стати одним з основних напрямків державної політики у сфері ментального здоров'я [11].

Перша лінія програми підтримки вже готова прийняти людей. У сфері охорони здоров'я це сімейні лікарі. Їхнє завдання – не замінити психологів чи психотерапевтів, але вміти помітити, що біль у серці може бути не кардіологічною проблемою, а наслідком емоційного виснаження, і запропонувати необхідну підтримку.

Іншою точкою доступу є Центри Життестійкості, що створюються в громадах. Центри це місця для спілкування, взаємодії та відновлення, де люди можуть отримати емоційну підтримку, висловитися або разом займатися корисними справами.

Культура емоційної стійкості стає частиною освіти. У школах викладатимуть нові знання, що допомагають учням розпізнавати та управляти власними емоціями, приймаючи, що часом «не бути окей» – це нормально. Нові навички включаються в навчальну програму, а також триває підготовка педагогів.

У кризових та екстрених ситуаціях психологічну допомогу надають психологи ДСНС та Національної поліції, які пройшли відповідне навчання, і тепер допомагають постраждалим після кожного інциденту.

Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?» реалізується у співпраці з Міністерством охорони здоров'я [29], соціальної політики, освіти, внутрішніх справ, економіки, а також із Міністерством реінтеграції [26], оборони [27], у справах ветеранів [28], молоді та спорту, культури та інформаційної політики. Програма охоплює всі регіони країни, забезпечуючи доступність послуг там, де люди живуть. Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?» передбачає спільну роботу уряду, громадських організацій та міжнародних партнерів, таких як BOOZ [66], USAID [62], UNICEF [63], Світовий банк [61], Лікарі без кордонів та інші.

Комунікаційна кампанія слугує провідником у процесі адаптації, надаючи доказові техніки самодопомоги, поради фахівців, а також доступ до гарячих ліній і сервісів підтримки як онлайн, так і офлайн. Вона створена для того, щоб

допомогти кожному, без винятку, отримати необхідну підтримку на шляху до взаєморозуміння та прийняття.

Все більше українських військових, чоловіків і жінок, молоді та дорослих, повертаються додому – хтось після важких боїв, хтось після полону. Незалежно від віку, їхній бойовий досвід залишиться з ними назавжди [11].

Захисники та захисниці повертаються до цивільного життя серед людей, чий досвід війни відрізняється. Він не гірший і не кращий, не легший чи важчий – просто інший і непорівнюваний з військовим досвідом. І ветерани, і цивільні стикаються з викликом: як нам будувати взаємодію. Саме про це комунікаційна кампанія «Досвід ветеранів вартий поваги» – про взаєморозуміння, підтримку і прийняття.

Соціальна інтеграція ветеранів є ключовим елементом державної комунікативної політики, особливо в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови України. Успішна адаптація та повернення військовослужбовців до цивільного життя сприяє зміцненню суспільної стабільності, зменшенню соціальної напруги та розвитку національної єдності. Ефективні заходи, спрямовані на інтеграцію ветеранів, зокрема через участь у громадському житті, волонтерській діяльності та ветеранських організаціях, є критично важливими для забезпечення їхнього активного залучення до побудови післявоєнного суспільства [43].

Для більшості опитаних респондентів військовий досвід не мав істотного впливу на їхнє відчуття приналежності до громади: 52% не відчували змін. Однак, близько 25% повідомили про покращення зв'язку з громадою, а 19% – про його погіршення (рис. 1.2). Водночас жінки-ветеранки частіше зазначали погіршення цього відчуття (24% жінок проти 5% чоловіків), що свідчить про наявність значних гендерних відмінностей. Причинами таких розбіжностей можуть бути усталені гендерні ролі та стереотипи, які впливають на суспільні очікування від жінок після військової служби [43].

Ветеранки можуть зіштовхуватися з труднощами в інтеграції через культурні уявлення про жіночність, очікування щодо сімейних обов'язків, а

також меншу видимість та визнання їхніх досягнень, що може призводити до ізоляції та недостатньої підтримки з боку громади, а також труднощів у пошуку мереж підтримки, з огляду на меншу кількість жінок-ветеранок [43].

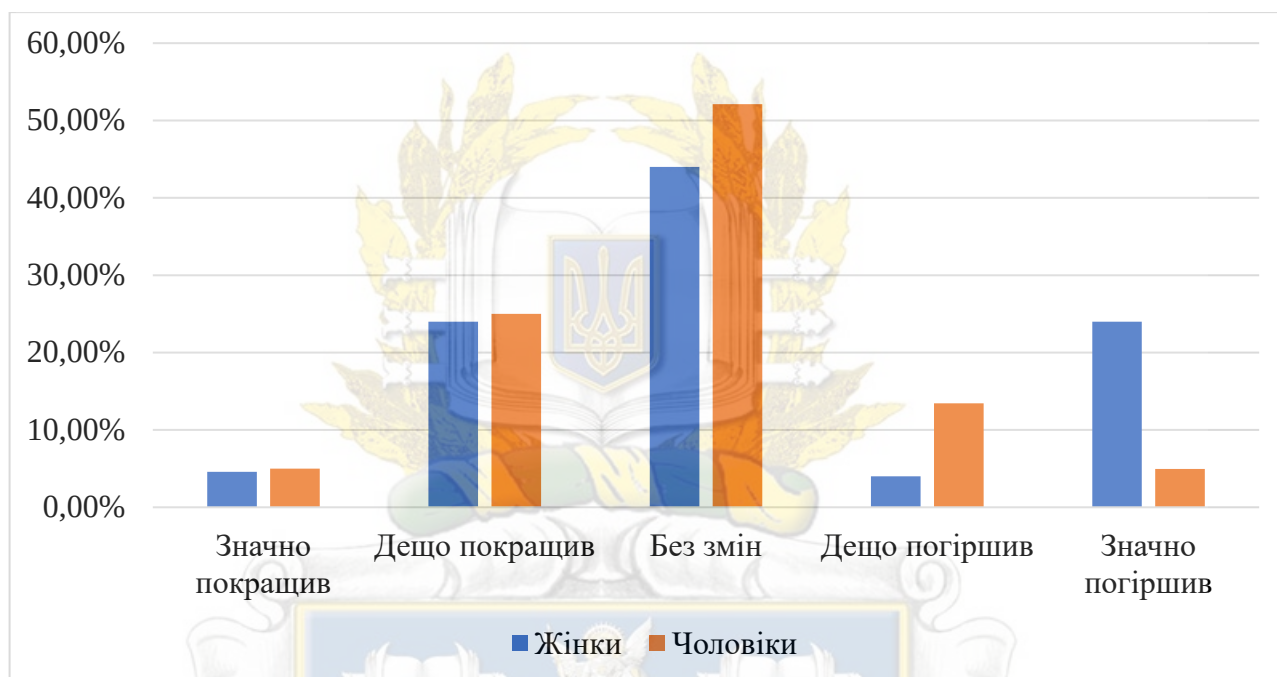

Рисунок 1.2 – Вплив військової служби на відчуття належності ветеранів до громади та їх зв'язок із нею

Ветерани, незалежно від наявності інвалідності, найчастіше обирають відвідування спеціальних заходів та зустрічей для ветеранів як ефективний засіб для соціальної інтеграції. Для ветеранів без інвалідності другорядною активністю є волонтерська діяльність або участь у громадських роботах, тоді як ветерани з інвалідністю надають перевагу групам підтримки або організаціям, що надають допомогу (табл. 1.3).

Різниця може свідчити про те, що ветерани з інвалідністю вважають себе обмеженими у можливостях займатися волонтерством чи громадською діяльністю. Близько 7% опитаних відзначають наявність бар'єрів у процесі соціальної інтеграції. Серед головних труднощів при переході до цивільного життя – вплив військової служби на фізичне та психічне здоров'я, а також орієнтування у складних бюрократичних процесах [43].

Важливим є те, що уряд України спростив процедуру отримання статусу учасника бойових дій, що з серпня 2023 року вимагає лише одну довідку, полегшуючи процес і для ветеранів з інвалідністю. Також варто відзначити, що

жінки-ветеранки частіше за чоловіків відчують втрату цілі та ідентичності після завершення служби. Фінансова стабільність залишається третьою найбільш поширеною проблемою як для чоловіків, так і для жінок [43].

Таблиця 1.3 – Заходів/ініціативи, що посприяють соціальній інтеграції ветеранів (з та без інвалідності)

Заходи соціальної інтеграції ветеранів війни	Без інвалідності	З інвалідністю
Відвідування громадських заходів або зустрічей спеціально для ветеранів	19%	20%
Участь у волонтерській роботі або громадських роботах	16%	13%
Приєднання до ветеранських груп підтримки або організацій	12%	11%
Участь у розважальних або спортивних заходах разом з іншими ветеранами	12%	9%
Приєднання до груп з хобі або груп інтересів, де можна спілкуватися з іншими	9%	9%
Участь у заходах громади	8%	9%
Інші	5%	5%

Ветерани висловили найбільший рівень довіри до Збройних сил: 48% відзначили високий рівень довіри, а 40% – значний (рис. 1.3). Далі йдуть ветеранські об'єднання, НАТО, міжнародні організації в Україні та Міністерство економіки.

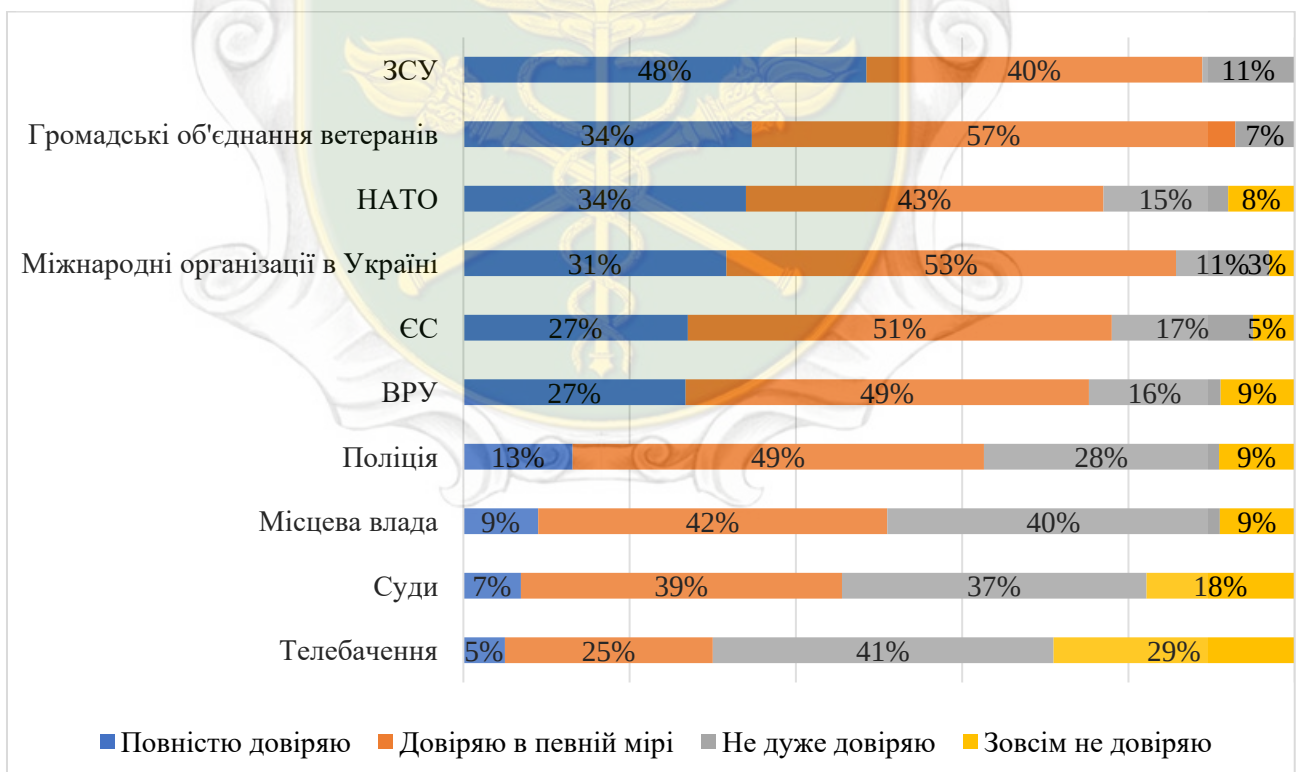

Рисунок 1.3 – Рівень довіри ветеранів до різних суспільних інституцій та громадських груп станом на 2023 р.

Високі оцінки, ймовірно, пов'язані з військовим досвідом ветеранів. Значно нижчий рівень довіри ветерани висловили до політичних партій, парламенту, місцевої влади, уряду та державної служби. Цікаво, що при загальній низькій оцінці уряду та держслужби, окремі міністерства, такі як Мінсоцполітики, МОЗ та Міноборони, отримали більш позитивні оцінки [43].

Особисті стосунки та загальна задоволеність життям є важливими аспектами соціальної інтеграції ветеранів. Повертаючись до мирного життя, багато з них стикаються з викликами у взаєминах із родиною, друзями та громадою, що може впливати на їхнє відчуття благополуччя та якості життя. Оцінка цих сфер дозволяє зрозуміти, наскільки успішною є адаптація ветеранів у цивільному середовищі.

Більшість ветеранів не помітили погіршення стосунків після повернення з військової служби. Понад 40% респондентів зазначили, що їхні відносини з родиною, друзями, колегами та громадою залишилися без змін. 36% відзначили покращення стосунків із родиною та друзями, а лише 8% повідомили про їх погіршення. За даними міжнародної організації з міграції (далі – МОМ) у 2022 році 15% ветеранів заявили про проблеми в родині.

Щодо задоволеності життям, 48% дали нейтральну оцінку, 27% частково задоволені, 18% частково незадоволені, 1,7% повністю задоволені, а 5,2% вказали на повну незадоволеність (рис. 1.4). Значну роль у цьому відіграє стан фізичного та психічного здоров'я, і ці тенденції є подібними як серед ветеранів з інвалідністю, так і без [43].

Активна взаємодія між державою та громадянами має бути спрямована на виявлення потреб кожної категорії населення, щоб своєчасно надавати необхідні послуги й забезпечувати інтеграцію людей, які пережили війну, у мирне життя. Важливо, щоб комунікативна політика не лише інформувала, але й створювала довірливий простір для обговорення проблем, надання психосоціальної підтримки та залучення громадян до процесу відбудови країни. Таким чином,

ефективна комунікація стає інструментом для зміцнення соціальної стійкості та єдності нації в умовах післявоєнного відновлення.

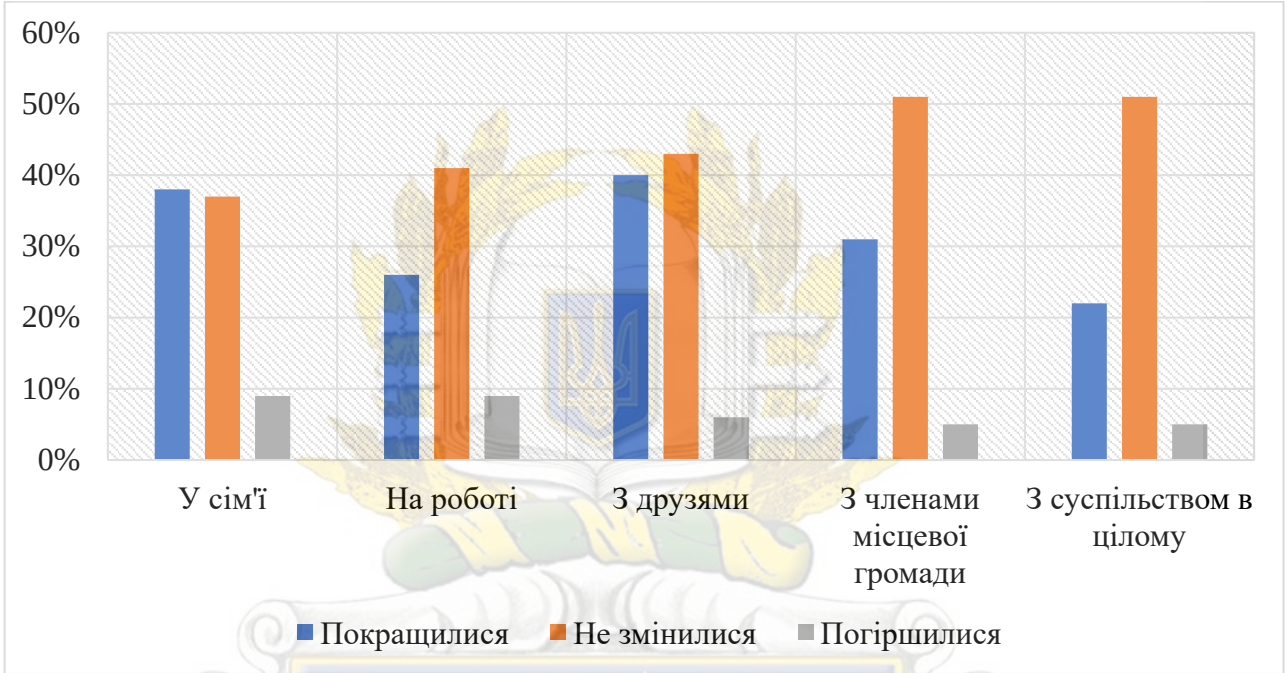

Рисунок 1.4 – Зміни стосунків ветеранів війни після повернення до дому

У сфері підтримки психічного здоров'я, 53% опитаних ветеранів отримали безкоштовну психологічну допомогу після служби, а 32% не отримували її взагалі. Близько 10% не знали про існування таких послуг. Водночас 75% ветеранів вважають, що психологічна підтримка після звільнення є вкрай важливою, що підтверджується дослідженням MOM 2022 року. Крім того, 46% висловили бажання отримувати таку допомогу, зокрема чоловіки та ветерани з інвалідністю частіше звертали на це увагу (рис. 1.5).

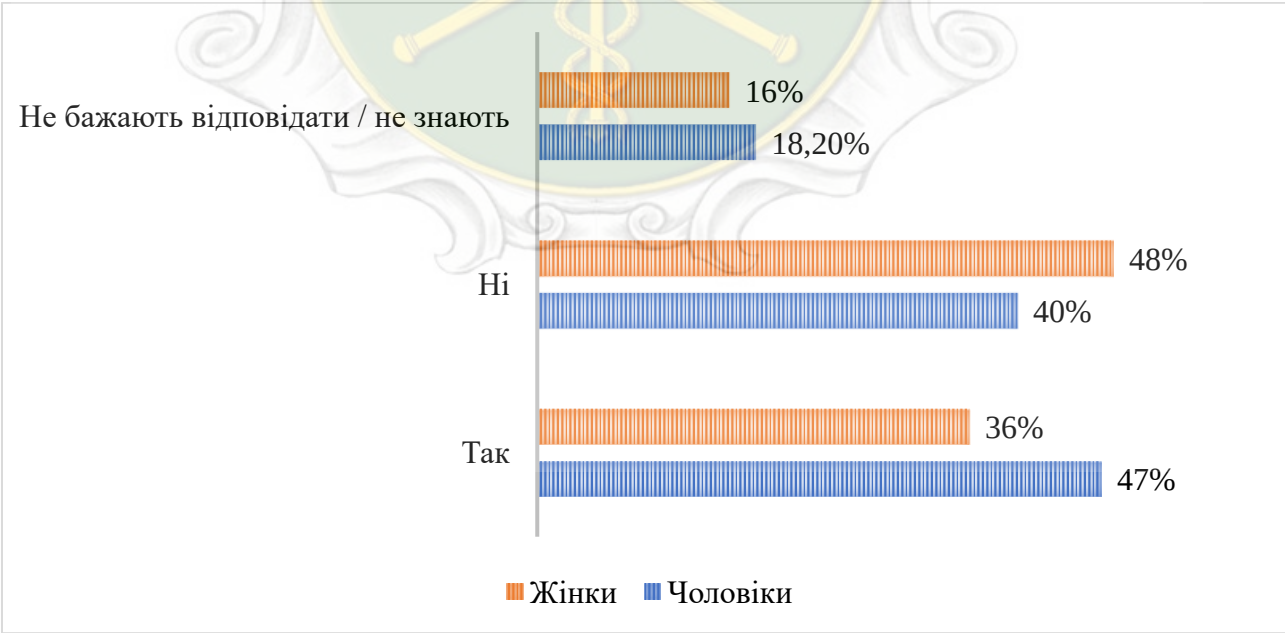

Рисунок 1.5 – Зацікавленість ветеранів війни в отриманні психологічної допомоги/підтримки

Зростає також попит на послуги психічного здоров'я серед ветеранів, які служили після лютого 2022 року, порівняно з тими, хто служив раніше: 50% ветеранів, що служили після вторгнення, бажають отримати підтримку, тоді як серед ветеранів 2014-2022 років цей показник становить 35,9%, що безперечно пов'язано з ескалацією війни та збільшенням випадків інвалідності (рис. 1.6).

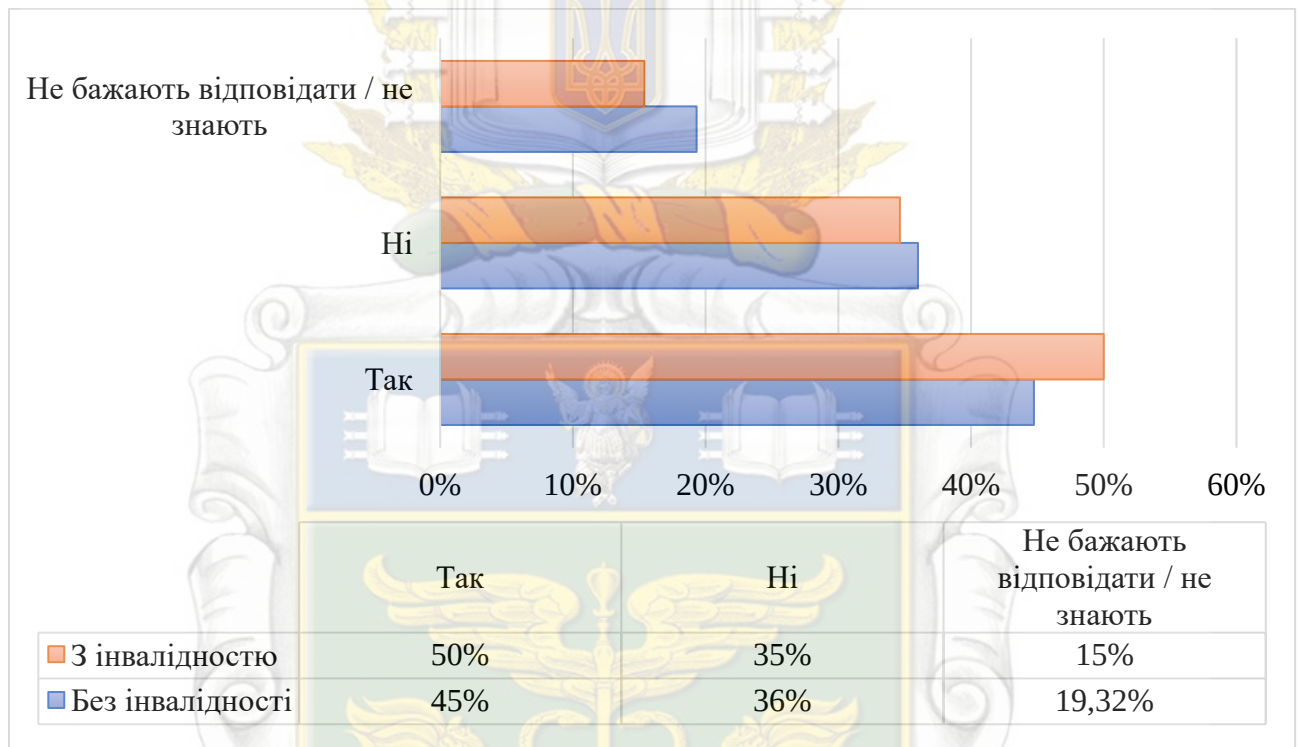

Рисунок 1.6 – Зацікавленість ветеранів в отриманні психологічної допомоги/підтримки станом на 2022 р.

Помітної різниці у попиті на послуги психічного здоров'я серед призваних, добровольців та кадрових військових не зафіксовано: 47% призваних і 46% добровольців і кадрових військових висловлюють однакову потребу в психологічній підтримці. Зростання інтенсивності війни стає основним фактором збільшення запиту на такі послуги.

На питання про бажаний формат психологічної допомоги, більшість ветеранів віддали перевагу індивідуальним консультаціям з психологом (70%) та сеансам, що враховують їхній військовий досвід (58%). Групові методи допомоги, такі як зустрічі з іншими ветеранами та групи самопомоги, отримали меншу підтримку – їх вважають корисними 35% опитаних ветеранів.

Результати узгоджуються з попереднім дослідженням MOM 2022 року. Інші форми, як-от сімейні консультації (32%), групові сеанси (22%) та тренінги зі стрес-менеджменту (31%), теж отримали нижчі показники популярності [43].

Коли йдеться про емоційну підтримку, ветерани найчастіше звертаються до близьких – родини, друзів чи колег (рис. 1.7). Інші варіанти включають ветеранські організації, хаби або ж сімейних лікарів. Деякі ветерани висловлюють недовіру до існуючих психологічних служб, вказуючи на шаблонність підходів та відсутність індивідуального підходу. Вони пропонують впроваджувати довгострокові індивідуальні програми з фахівцями для кращого задоволення їхніх психологічних потреб.

Рисунок 1.7 – Джерела емоційної та психологічної підтримки для ветеранів (станом на 2023 р.)

У контексті комунікативної політики держави під час воєнного стану та післявоєнної відбудови України, питання психічного здоров'я ветеранів та їхнього доступу до підтримки набуває особливої актуальності. Дослідження показують, що значна частина ветеранів стикається з бар'єрами при зверненні за психологічною допомогою: половина респондентів (50%) вважає, що основною перешкодою є стигматизація та почуття сорому, а ще 40% відзначили, що ветерани не хочуть відкривати свої проблеми. Додатково 36% вказали на недостатню обізнаність про доступні ресурси (дод. А).

Показники підкреслюють потребу в масштабних інформаційних кампаніях, спрямованих на зниження стигматизації та підвищення поінформованості ветеранів про доступні послуги психічного здоров'я. Важливо змінювати суспільне ставлення через публічні розповіді ветеранів про власний досвід звернення по допомогу, що може сприяти покращенню сприйняття таких послуг серед інших ветеранів. Використання не стигматизуючих формулювань при обговоренні теми психічного здоров'я та залучення відомих людей також відіграють важливу роль.

Таким чином, у рамках комунікативної політики держава повинна активно співпрацювати з наявними організаціями у сфері психічного здоров'я, ветеранськими спільнотами та громадськими об'єднаннями для розробки ефективних кампаній, які допоможуть подолати бар'єри стигматизації та забезпечити доступ до необхідної підтримки для більшої кількості ветеранів, що є критично важливим для післявоєнної відбудови України.

Підсумовуючи досліджений матеріал, можна зробити висновок, що психосоціальна підтримка ветеранів є критично важливим аспектом їх повернення до цивільного життя, і тут комунікаційна політика відіграє визначальну роль. Важливо, щоб інформаційні канали були спрямовані на зниження стигматизації, пов'язаної з психологічною допомогою, а також на підвищення обізнаності ветеранів та їх сімей про доступні ресурси. Крім того, ефективна комунікація повинна включати не тільки інформування про послуги, але й сприяти створенню довірливого простору для відкритого діалогу між ветеранами, громадянським суспільством і державою.

Важливим аспектом також є співпраця з ветеранськими організаціями та використання прикладів успішної реабілітації, що може послужити моделлю для інших. Таким чином, держава через комунікацію створює умови для психологічної адаптації ветеранів, забезпечуючи їм доступ до всіх необхідних ресурсів для відновлення їхнього ментального та фізичного здоров'я, а також сприяє їх інтеграції в соціально-економічні процеси країни.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕПАРТАМЕНТУ СОЦІАЛЬНОЇ ТА МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

2.1 Організаційно-функціональна характеристика Департаменту соціальної та молодіжної політики Вінницької ОВА

У період воєнного стану та післявоєнної відбудови України комунікативна політика держави набуває особливого значення. Ефективна комунікація між державними органами та суспільством відіграє вирішальну роль у формуванні громадської довіри, забезпеченні підтримки соціальних ініціатив і мобілізації зусиль для відновлення країни. Через грамотне застосування комунікативних стратегій держава може сприяти згуртованості населення, подоланню соціальних викликів і інтеграції вразливих груп, зокрема ветеранів, у соціально-економічне життя.

У цьому контексті важливим є аналіз діяльності такого органу державної влади, як Департамент соціальної та молодіжної політики Вінницької обласної військової адміністрації (далі – Департамент) [13]. Департамент – це структурний підрозділ, який відповідає за реалізацію державної політики [14] у сферах соціального захисту, підтримки вразливих категорій населення (зокрема ветеранів війни, осіб з інвалідністю), молодіжної політики, національно-патріотичного виховання та протидії дискримінації [13].

Департамент підзвітний і підконтрольний Міністерству соціальної політики України та Міністерству молоді та спорту України з питань соціальної та молодіжної політики та Національній соціальній сервісній службі України [37].

Структура Департаменту включає керівництво, відділи управління персоналом, бухгалтерії, фінансового аналізу, соціальної підтримки, роботи з ветеранами, сімейної політики, оздоровлення та розвитку соціальних послуг,

забезпечуючи комплексну підтримку соціальних, молодіжних і ветеранських програм області (дод. Б).

У Положенні про Департамент соціальної та молодіжної політики Вінницької обласної військової адміністрації зазначається, що основна мета діяльності Департаменту – реалізація державної політики у сфері соціального захисту населення, зокрема підтримки вразливих груп, ветеранів війни, осіб з інвалідністю та інших категорій громадян [37].

Департамент забезпечує надання соціальних послуг, координацію між різними органами влади та громадськими організаціями, організовує оздоровлення дітей, протидіє дискримінації та насильству, а також реалізує молодіжну політику та сприяє національно-патріотичному вихованню молоді. Він також контролює дотримання соціальних стандартів і надає адміністративні послуги в межах своєї компетенції. Основними завданнями Департаменту є:

1. Підготовка пропозицій до проєктів державних та регіональних програм соціальної політики, зокрема щодо підвищення рівня життя та посилення ролі сім'ї.
2. Забезпечення реалізації соціальної підтримки та надання послуг вразливим групам населення, включаючи людей похилого віку, ветеранів війни, сім'ї з дітьми та внутрішньо переміщених осіб.
3. Виконання програм соціального захисту, спрямованих на покращення становища сімей, оздоровлення дітей і забезпечення рівних прав у суспільному житті.
4. Організація соціальних послуг та проведення соціальної роботи, включаючи визначення потреб населення і розвиток закладів.
5. Координація діяльності структурних підрозділів соціального захисту, контроль за виконанням завдань і дотриманням законодавства щодо пенсій.
6. Сприяння органам місцевого самоврядування у соціально-економічному розвитку територій і підтримка громадських організацій у захисті вразливих категорій населення.

7. Методичне забезпечення та координація надання адміністративних послуг соціального характеру через місцеві органи та центри [37].

Управління у справах ветеранів війни м. Вінниця є важливим підрозділом Департаменту, що координує реалізацію державної політики щодо ветеранів та їхніх родин. Його основна мета полягає в наданні соціального захисту, підтримки та адаптації учасників бойових дій, членів їх сімей і сімей загиблих, що особливо актуально в умовах триваючого конфлікту в Україні.

Управління відповідає за реалізацію програм, які забезпечують матеріальну допомогу, психологічну підтримку та соціальну адаптацію ветеранів, а також за сприяння їх інтеграції в суспільство. Завдяки цій ініціативі, ветерани отримують доступ до різноманітних ресурсів та послуг, що сприяють їхньому соціальному відновленню і покращенню якості життя [48].

Управління у справах ветеранів Вінниці забезпечує соціальні гарантії для учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни, членів сімей загиблих, зокрема через надання трудових прав та гарантій. Основні пільги включають використання чергової щорічної відпустки у зручний час, додаткові оплачувані відпустки до 14 днів, переваги в працевлаштуванні та наданні соціальних послуг, особливо у разі ліквідації підприємства чи скорочення на роботі.

Окрім цього, управління реалізує державну програму психологічної реабілітації, яка забезпечує безкоштовні психологічні, медико-психологічні послуги та компенсує витрати на проживання та харчування в умовах стаціонару для учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни, а також постраждалих учасників Революції Гідності [48].

Управління у справах ветеранів Вінниці також забезпечує пільги на освіту для учасників бойових дій, їхніх дітей, та дітей, батьки яких загинули або померли внаслідок захворювань, пов'язаних з участю в АТО. Основні освітні пільги включають повну або часткову оплату навчання на місцях державного або регіонального замовлення, пільгові довгострокові кредити на здобуття освіти, соціальні стипендії, безкоштовне забезпечення підручниками, доступ до

Інтернету та баз даних у навчальних закладах, а також безоплатне проживання у гуртожитках [48].

Діти, один із батьків яких загинув у зоні АТО, мають право на першочергове зарахування до ВНЗ та вступ за результатами співбесіди для осіб, визнаних інвалідами війни. Члени сімей загиблих можуть вступати поза конкурсом на спеціальності, що фінансуються з державного та місцевих бюджетів [48].

Департамент соціальної та молодіжної політики ОВА надає широкий спектр адміністративних послуг, спрямованих на підтримку вразливих категорій населення, зокрема ветеранів війни та осіб з інвалідністю. В переліку адміністративних послуг представлені такі ключові напрями:

1. Видача посвідчень та довідок для осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, а також для ветеранів війни.
2. Надання путівок на поселення до пансіонатів і будинків-інтернатів для осіб з інвалідністю та похилого віку.
3. Організація соціальних послуг, таких як денний догляд, соціальна реабілітація та підтримане проживання.
4. Підготовка документів для призначення стипендій та надання гуманітарної допомоги.

Завдяки цим послугам, Департамент прагне покращити якість життя громадян, які потребують соціальної підтримки, і забезпечити їхні права та потреби [13].

Департамент соціальної та молодіжної політики здійснює важливі заходи в сфері підтримки сімей, запобігання домашньому насильству, забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, а також у попередженні торгівлі людьми. Основні категорії діяльності включають:

- ✚ Надання статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, що дозволяє забезпечити необхідну правову та соціальну підтримку для відновлення постраждалих.

- ✚ Присвоєння почесного звання «Мати-героїня», яке визнає та підтримує материнство в Україні, підкреслюючи роль жінок у вихованні дітей.
- ✚ Підтримка багатодітних сімей, що включає фінансову допомогу та соціальні програми, які допомагають забезпечити гідні умови життя для таких родин.
- ✚ Впровадження законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, яке створює правову основу для захисту жертв насильства та притягнення до відповідальності винних.
- ✚ Забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, що включає ініціативи, спрямовані на подолання гендерної дискримінації та сприяння рівноправності в усіх сферах життя.

Департамент соціальної політики Вінницької обласної військової адміністрації є важливим державним органом, відповідальним за реалізацію соціальної політики на регіональному рівні, особливо в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови. Його діяльність спрямована на підтримку найбільш вразливих категорій населення, таких як ветерани війни, особи з інвалідністю, сім'ї загиблих військових, багатодітні сім'ї та внутрішньо переміщені особи. Основні завдання Департаменту включають координацію роботи з ветеранами та їх сімей, організацію програм соціального захисту й надання пільг.

Особливу увагу варто приділити Управлінню у справах ветеранів, яке є одним із ключових структурних підрозділів Департаменту. Управління виконує важливу функцію у забезпеченні соціального захисту ветеранів війни, надаючи їм матеріальну, психологічну та юридичну підтримку. Управління також відповідає за реалізацію програм реабілітації ветеранів, сприяє їхній соціальній адаптації та інтеграції в цивільне життя, що є надзвичайно важливим у післявоєнний період. Діяльність Департаменту, зокрема через Управління у справах ветеранів, сприяє соціальній стабільності в регіоні, допомагаючи ветеранам та їхнім сім'ям справлятися з викликами, з якими вони стикаються після завершення служби.

2.2 Аналіз діяльності та ефективності соціальної політики Департамент соціальної та молодіжної політики Вінницької ОВА

В умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови України, комунікативна політика держави відіграє ключову роль у забезпеченні суспільної підтримки, координації дій та підвищенні ефективності державного управління. Департамент соціальної та молодіжної політики Вінницької обласної військової адміністрації (далі – Департамент) є об’єктом, який забезпечує реалізацію такої політики на регіональному рівні.

Інституційна структура ветеранської політики на Вінниччині включає Управління у справах ветеранів війни Департаменту, яке взаємодіє з ветеранськими просторами, координаційними радами ветеранів при ОВА, а також з іншими структурними підрозділами ОВА. До основних напрямів діяльності належать робота з відділами у справах ветеранів, забезпечення взаємодії з територіальними громадами (органами соціального захисту населення (ОСЗН)), а також підтримка осіб, відповідальних за реалізацію ветеранської політики. Така система організації дозволяє не лише ефективно реагувати на потреби ветеранів, а й залучати їх до процесу відбудови, що є критично важливим для посилення соціальної згуртованості. (рис. 2.1).

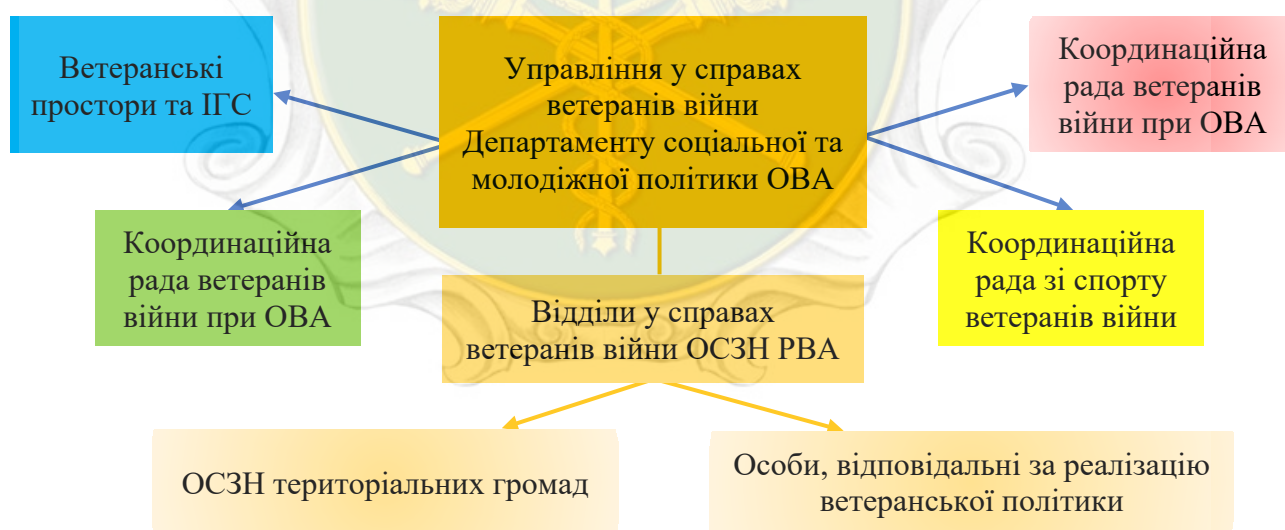

Рисунок 2.1 – Інституційна структура реалізації ветеранської політики на Вінниччині

Унаслідок тривалих воєнних дій на території України в області збільшується кількість сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах, а їх матеріальне та психо-емоційне становище погіршується. У зв'язку з цим була розроблена Обласна цільова програма підтримки учасників бойових дій та їхніх родин [38], ініціатором якої виступив Департамент. Програма має на меті запобігти накопиченню соціальної напруги серед вразливих груп населення, які безпосередньо захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність країни (дод. В). Таким чином, соціальний захист ветеранів війни, їхніх родин та сімей загиблих воїнів залишається пріоритетним завданням для області [40].

Аналіз фінансування дії Обласної програми підтримки учасників бойових дій та членів їх сімей є важливим аспектом для оцінки ефективності соціальної політики на Вінниччині. З 2022 по 2024 рік спостерігається значне зростання обсягів фінансової підтримки учасників бойових дій та їхніх сімей. У 2022 та 2023 роках фінансування різко збільшилося до 49,7 млн. грн. та 116,7 млн. грн. відповідно (рис. 2.2).

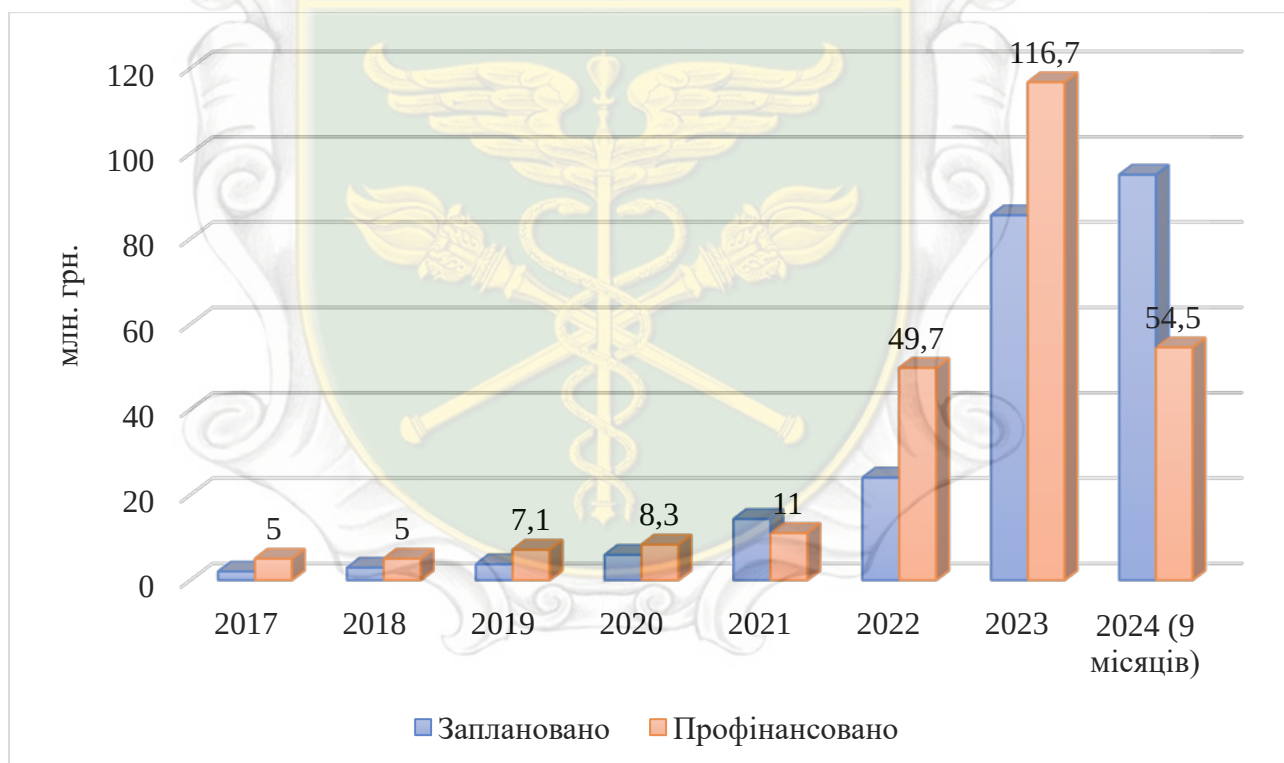

Рисунок 2.2 – Динаміка фінансової підтримки учасників бойових дій та членів їх сімей у Вінницькій області з 2017–2023 рр. (млн. грн.)

На 2024 рік (за 9 місяців) заплановано 95 млн. грн., з яких вже профінансовано 54,5 млн. грн., що свідчить про продовження тенденції збільшення фінансової підтримки. Дані демонструють поступове посилення державної підтримки ветеранів та їхніх родин, що є важливим кроком для забезпечення соціальної справедливості в умовах воєнного стану [24].

З початку дії Обласної програми підтримки учасників бойових дій та членів їх сімей, загалом було охоплено 39 208 осіб. Із них 32 186 осіб отримали допомогу у формі заходів, 7 022 осіб отримали гроші виплати. Сума, виділена на реалізацію заходів, склала 236 760,7 тис. грн., тоді як на виплати було спрямовано 22 927,6 тис. грн.(рис. 2.3).

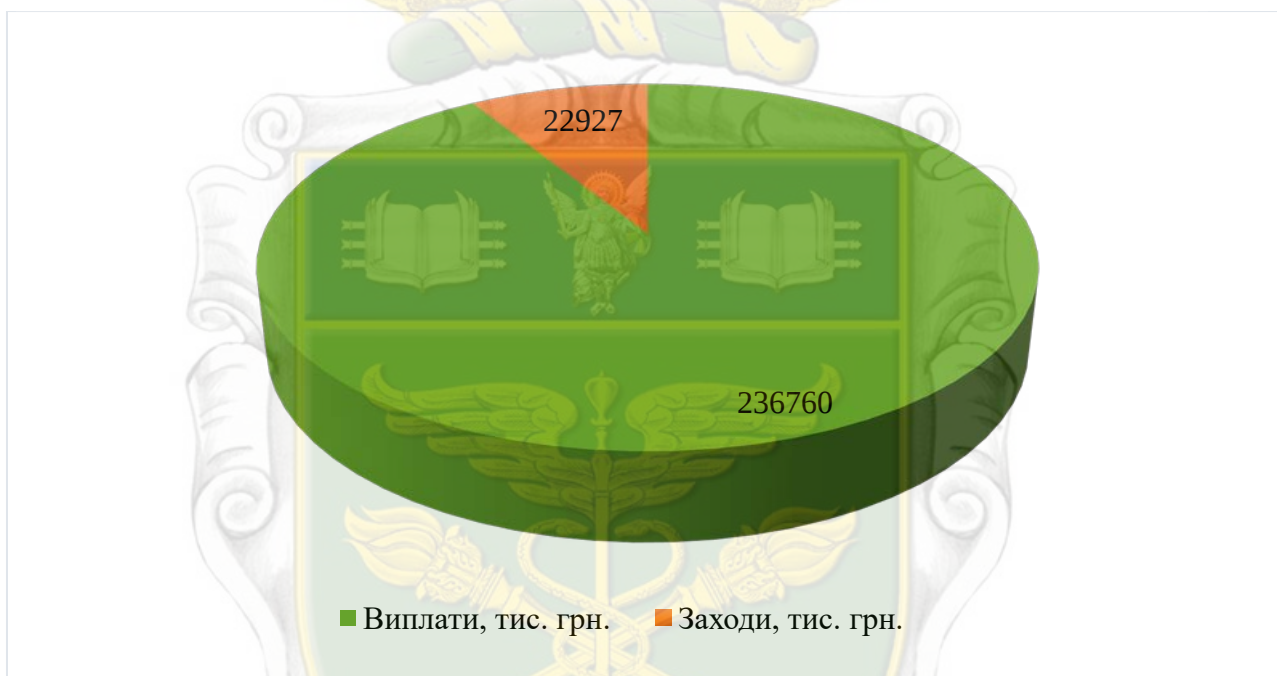

Рисунок 2.3 – Розподіл коштів на виплати та заходи у межах програми підтримки ветеранів Вінниччини та їх сімей (станом на 2024)

У рамках реалізації ветеранської політики на Вінниччині важливу роль відіграють заходи психосоціальної підтримки та сімейного дозвілля, спрямовані на полегшення адаптації ветеранів та членів їх сімей до мирного життя після участі у бойових діях, зокрема:

Заходи психосоціальної підтримки та сімейного дозвілля:

- впровадження послуги соціальної адаптації;
- пікніки для дітей із спортивною складовою;
- оздоровлення дітей у Закарпатті;

- іпотерапевтичні заняття із залученням психологів;
- туристичні поїздки за кордон під психологічним супроводом;
- курси із освоєння навичок психологічної самодопомоги;
- Особлива увага приділяється роботі з важкопораненими Захисниками та Захисницями, яким необхідна не лише фізична, але й психологічна реабілітація.

Програма реалізації ветеранської політики на Вінниччині охоплює поїздки дітей до різних європейських країн, де вони можуть відпочити та отримати позитивні емоції, що є важливою частиною соціальної підтримки сімей військових, надаючи можливість дітям відновитися та отримати нові враження. У рамках реалізації програми з оздоровлення дітей захисників і захисниць у 2024 році були організовані поїздки до:

- Хорватія – 35 дітей;
- Румунія – 30 дітей;
- Німеччина – 35 дітей;
- Польща – 56 дітей;
- Франція – 73 дітей;
- Литва – 15 дітей.

Програма також передбачає організацію серії поїздок для 803 дітей захисників і захисниць у заклади Закарпатського регіону, фінансування яких здійснюється за рахунок обласного бюджету.

З метою соціальної адаптації ветеранів та їхніх сімей відбувся перший етап програми, реалізованої на базі рекреаційного закладу. Протягом 7 днів учасники пройшли курс відновлення та адаптації. Програма включала підготовку фахівців, вибір відповідного закладу для проведення відновлювальних заходів та налаштування громад на фінансування таких послуг. Було також визначено зміни до обласних і місцевих цільових програм для забезпечення фінансування. Ключовими учасниками програми були:

- 34 ветерани;
- 34 дружини;

- 25 дітей;
- Представники з 18 громад.

У умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови Департамент забезпечує соціальну підтримку населення, надання відповідних соціальних послуг ветеранам та їхнім родинам у Вінницькій області. Отримані результати свідчать, що у Вінницькій області найбільший попит на матеріальну допомогу (478 заяв), за якою слідують освітні послуги (309), соціальна допомога (274) та медичні послуги (274). Значну увагу також приділяється культурно-мистецькій діяльності, юридичній та психологічній підтримці, що демонструє комплексний підхід до соціальної адаптації (рис. 2.4).

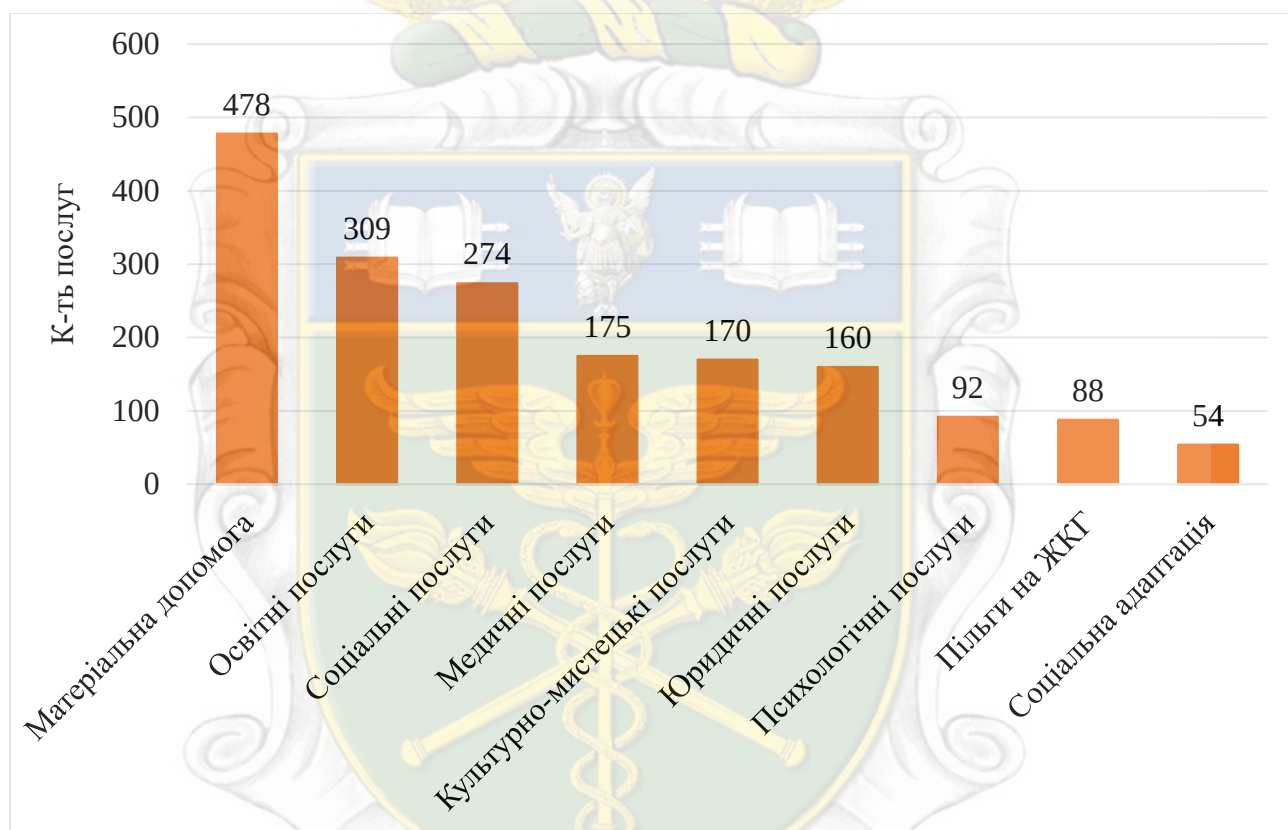

Рисунок 2.4 – Розподіл наданих соціальних послуг ветеранам та їхнім сім'ям за категоріями

Надання соціальних послуг різним категоріям громадян, особливо ветеранам, військовослужбовцям та їхнім родинам, стає ключовим інструментом державної політики. У регіонах України це є важливим елементом державної комунікативної стратегії під час воєнного стану та подальшої відбудови країни.

Станом на 2024 рік у Вінницькій області найбільшу кількість послуг отримали громадяни, які належать до категорії «Члени сімей загиблих/померлих Захисників і Захисниць України (ветеранів війни)» (355 осіб), що свідчить про пріоритетність державної підтримки саме цієї вразливої групи населення. Учасники бойових дій (210 осіб) та члени їхніх родин (105 осіб) також є значною часткою отримувачів послуг (табл. 2.1). Решта категорій, включно з особами з інвалідністю внаслідок війни та військовослужбовцями, мають нижчі показники, що може бути результатом специфіки потреб цих груп або обмеженого доступу до послуг у певних випадках [24].

Таблиця 2.1 – Послуги, доступні для різних категорій громадян у Вінницькій області у 2024 році

Послуги, доступні для різних категорій громадян у Вінницькій області	Кількість осіб
Члени сім'ї загиблих/померлих Захисників і Захисниць України (ветеранів війни)	355
Учасник бойових дій	210
Члени сім'ї ветерана війни	105
Особа з інвалідністю внаслідок війни	103
Військовослужбовці (які перебувають на службі)	87
Учасник війни	34
Військовослужбовці (звільнені зі служби з різних причин)	17
Особа з інвалідністю в наслідок війни	7
Маломобільні групи	1
Члени сімей захисників/захисниць зниклих безвісти	1
Всі громадяни	1387

Військовослужбовці та їхні родини, особливо діти учасників бойових дій, часто потребують додаткової соціальної підтримки, включно з доступом до якісної освіти. Компенсаційні виплати за навчання виконують роль не лише соціального захисту, але й стають засобом формування позитивного іміджу державних інституцій та зміцнення суспільної довіри до влади. Зростання обсягу компенсацій свідчить про посилення уваги держави до освітніх потреб захисників та їхніх сімей, що є важливим елементом комунікативної політики.

Компенсація за навчання учасників бойових дій та їх дітей у Вінницькій області, ілюструють динаміку зростання державних виплат на освітні потреби для учасників бойових дій та їхніх дітей з 2016 по 2023 рік. За цей період сума компенсацій збільшилася з 0,7 млн. грн. у 2016 році до 10,5 млн. грн. у 2023 році

[24]. Особливо помітним є зростання у 2023 році, коли приріст у порівнянні з попередніми роками став найбільш значним (рис. 2.5). З 2016 року компенсації отримали 2 711 студентів, а загальний обсяг виплат становив 36 250,5 тисяч гривень.

Рисунок 2.5 – Компенсація за навчання учасників бойових дій та їх дітей у Вінницькій області з 2016–2023 рр. (мільйони гривень)

Департамент соціальної та молодіжної політики обласної державної адміністрації виступає ініціатором Обласної цільової програми підтримки учасників бойових дій, членів їх сімей та членів сімей загиблих (померлих) учасників антитерористичної операції та операції об'єднаних сил на 2022-2026 роки.

Основним завданням Департаменту є організація та координація виконання заходів, передбачених Програмою, а також забезпечення її фінансування із обласного бюджету та інших джерел, дозволених законодавством. Крім того, Департамент відповідає за моніторинг та звітування щодо реалізації Програми, активно співпрацюючи з іншими структурними підрозділами облдержадміністрації та органами місцевого самоврядування для досягнення цілей підтримки ветеранів та їхніх родин [38].

Програми підтримки учасників бойових дій допомагають зміцнити соціальну справедливість та реінтеграцію ветеранів і постраждалих родин у

суспільне життя. Чітке інформування громадян про фінансові зобов'язання та їх виконання є важливою складовою комунікативної політики держави. Аналіз фінансових ресурсів, виділених на такі програми, дозволяє оцінити їх ефективність, а також сприйняття державних інституцій, що є критично важливим для успішної післявоєнної відбудови країни.

Дані про ресурсне забезпечення Обласної програми підтримки учасників бойових дій, членів їхніх сімей та членів сімей загиблих (померлих) учасників антитерористичної операції/операції об'єднаних сил на 2022–2026 роки, демонструють, що в 2022 році було виділено найбільший обсяг фінансування – 64 081 тис. грн., тоді як у наступні роки спостерігається певне зменшення, із подальшим поступовим зростанням до 31 499 тис. грн. (рис. 2.6). у 2026 році [36].

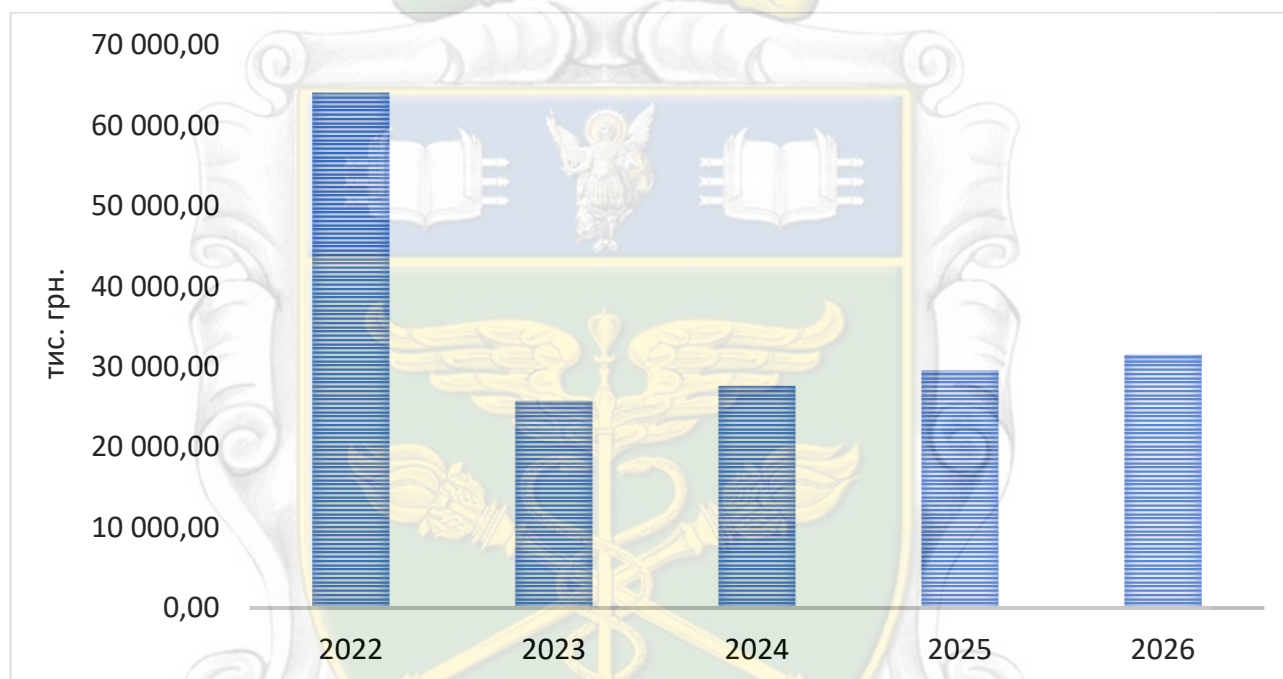

Рисунок 2.6 – Ресурсне забезпечення Обласної програми підтримки учасників бойових дій та їх сімей на 2022–2026 роки (тис. грн.)

Програма підтримки учасників бойових дій та їхніх сімей на 2022-2026 роки передбачає надання матеріальної допомоги пораненим, компенсацій за навчання для учасників бойових дій та їх дітей, щорічну допомогу дітям загиблих до Дня святого Миколая та членам сімей загиблих захисників України. Також включено виплати на поховання загиблих та проведення заходів із соціальної адаптації (табл. 2.2). Загалом протягом дії програми допомогу

отримають тисячі осіб, а кількість отримувачів щороку зростатиме, від 3 000 осіб у 2022 році до 7 600 у 2026 році [36].

Таблиця 2.2 – Результативні показники продукту Обласної програми підтримки учасників бойових дій та їх сімей на 2022–2026 роки [36]

Назва показника	2022	2023	2024	2025	2026	Всього за період дії програми
Показники продукту Програми						
Кількість осіб, які отримали поранення під час проходження АТО/ООС, та яким виплачена одноразова матеріальна допомога	Осіб					
	5	7	9	11	13	45
Кількість осіб, яким здійснено компенсаційну виплату за навчання учасників бойових дій та їх дітей	521	568	593	629	652	2963
Кількість осіб, яким надано щорічну одноразову матеріальну допомогу з числа дітей загиблих (померлих) учасників антитерористичної операції/операції об'єднаних сил до Дня святого Миколая	120	125	130	135	140	650
Кількість осіб, яким надано щорічну матеріальну допомогу, з числа членів сімей захисників України, які загинули боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність. України	469	541	586	631	676	2930
Кількість сімей, яким виплачено матеріальну допомогу для здійснення почесної церемонії поховання	547	51	58	65	72	813
Кількість осіб, охоплених заходами із соціальної адаптації учасників бойових дій, членів їх сімей та членів сімей загиблих (померлих) учасників АТО/ООС	3000	3800	5000	6200	7600	25600

Показники Обласної програми підтримки учасників бойових дій та їх сімей на 2022–2026 роки демонструють, що щорічні середні витрати на виплату матеріальної допомоги пораненим становлять стабільно 20 тис. грн. Компенсаційні виплати за навчання для учасників бойових дій та їхніх дітей коливаються від 20 до 20,7 тис. грн. (табл. 2.3). Витрати на щорічну допомогу дітям загиблих до Дня святого Миколая залишаються на рівні 4,2–4,3 тис. грн., а на допомогу членам сімей загиблих захисників – від 2,5 до 3,4 тис. грн. Витрати на проведення почесних поховальних церемоній поступово зменшуються, від 62,5 тис. грн. у 2022 році до 52,8 тис. грн. у 2026 році.

Таблиця 2.3 – Показники Обласної програми підтримки учасників бойових дій та їх сімей на 2022–2026 роки [36]

Назва показника	2022	2023	2024	2025	2026	Всього за період дії програми
Показники ефективності Програми						
Середні витрати для виплати матеріальної допомоги особам, які отримали поранення	Тисяч гривень					
	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0
Середні витрати для здійснення компенсаційної виплати за навчання учасників бойових дій та їх дітей	20,7	20,	20,2	20,0	20,2	20,2
Середні витрати для виплати щорічної матеріальної допомоги до Дня святого Миколая	4,2	4,2	4,2	4,3	4,3	4,2
Середні витрати для виплати щорічної матеріальної допомоги членам сімей захисників України	2,5	2,7	2,9	3,2	3,4	2,9
Середні витрати для виплати матеріальної допомоги для здійснення почесної церемонії поховання	62,5	62,7	58,6	55,4	52,8	58,4

У II кварталі 2024 року в рамках Обласної цільової програми підтримки учасників бойових дій та їхніх сімей було проведено засідання для координації соціальної підтримки родин, надано матеріальну допомогу на поховання загиблих воїнів, а також забезпечено соціальну адаптацію і психологічну підтримку учасників бойових дій та їхніх сімей. Громадські об'єднання, які займаються питаннями ветеранів, були звільнені від сплати оренди та комунальних послуг. Крім того, надано комплексні послуги для вирішення проблем учасників бойових дій, включаючи розвиток професійних якостей координаторів (табл. 2.4).

З 14 березня 2023 року та 6 червня 2024 року, мобільними групами, до складу яких входять представники Департаменту соціальної та молодіжної політики, Департаменту охорони здоров'я та реабілітації, а також районних військових адміністрацій, було здійснено відвідування 191 пораненого бійця для визначення їх потреб. Напрацьовано рішення щодо забезпечення необхідної соціальної та іншої допомоги. Крім того, у 2024 році структурні підрозділи ОВА, РВА та громади отримали доручення щодо надання всебічної підтримки Захисникам України, їх сім'ям та сім'ям загиблих воїнів.

Таблиця 2.4 – Виконання заходів і завдань Обласної цільової програми підтримки учасників бойових дій, членів їх сімей на 2022–2026 рр. за II квартал 2024 р. [40]

Заплановані заходи	Фактично проведені заходи	
Назва, зміст заходу/напряму діяльності	Запланований результат	Назва, зміст заходу/напряму діяльності
Надання соціальної підтримки та сприяння адаптації учасників бойових дій, їхніх родин і сімей загиблих (померлих) ветеранів, Захисників і Захисниць України.	Надання соціальної підтримки родинам учасників бойових дій, їхнім членам та сім'ям загиблих (померлих) учасників АТО та операції об'єднаних сил.	Засідання дорадчих органів при райдержадміністраціях та виконкомах для координації надання соціальної підтримки родинам
Вшанування пам'яті учасників бойових дій	Допомога в організації поховальної процесії та матеріальна підтримка родин загиблих воїнів.	Надання матеріальної допомоги для проведення почесної церемонії поховання воїнів
Забезпечення соціальної адаптації та психологічної допомоги учасникам бойових дій, їхнім родинам і сім'ям загиблих ветеранів та Захисників України.	Соціальна адаптація та психологічна підтримка сімей загиблих учасників бойових дій. Сприяння сімейному дозвіллю, естетичному розвитку та здоровому способу життя.	Соціальна адаптація учасників бойових дій, ветеранів і їхніх родин, а також сімей загиблих, здійснюється через заходи для відновлення, психологічної підтримки
Сприяння інститутам громадянського суспільства у проведенні заходів	Надання підтримки громадським об'єднанням, які працюють над проблемами ветеранів війни, їхніми родинами та сім'ями загиблих Захисників і Захисниць України.	Звільнення громадських об'єднань, які підтримують ветеранів, їхні родини та сім'ї загиблих, від сплати оренди та комунальних послуг для виконання статутних завдань.
Надання комплексних послуг для соціальної адаптації та вирішення проблем учасників бойових дій.	Створення умов для розвитку професійних якостей координаторів, які працюють з учасниками бойових дій.	Надання комплексних послуг для соціальної адаптації та вирішення проблем учасників бойових дій та їх сімей

З метою надання соціальної підтримки сім'ям військовослужбовців, загиблих ветеранів війни та Захисників України, Департамент організував роботу «гарячої лінії». Спільно з Міністерством соціальної політики України, Товариством Червоного Хреста та Вінницьким обласним центром соціальних служб проведено два заходи в рамках першого етапу програми соціального відновлення, у яких взяли участь 66 осіб [40].

У межах програми соціальної підтримки ветеранів війни на Вінниччині організовано пільгове відвідування театральних і видовищних заходів, а також музейних закладів області. У культурно-мистецьких і виставкових заходах взяли участь 1428 осіб з числа ветеранів та членів їхніх родин [40].

У рамках програми соціальної підтримки та адаптації ветеранів і членів їхніх сімей організовано інтеграцію учасників бойових дій у всеукраїнську ветеранську спільноту через участь у форумах, маршах, та інших заходах. Налагоджено співпрацю з ветеранськими організаціями Хорватії, зокрема в обміні досвідом щодо фізичної реабілітації та спорту, а також проведено зустрічі й спортивні заходи, як-от «Пракука», для підтримки фізичної та психологічної реабілітації ветеранів [40].

Задля вшанування пам'яті учасників бойових дій, Обласною програмою підтримки учасників бойових дій на 2022–2026 роки передбачено надання допомоги в організації похоронних процесій для сімей загиблих, що захищали незалежність і суверенітет України. З початку 2024 року було надано матеріальну допомогу на проведення почесних церемоній поховання захисників на загальну суму 41 407,9 тис. грн. [40].

У першому півріччі 2024 року в рамках Обласної цільової програми соціальної адаптації та психологічної допомоги учасникам бойових дій і їхнім сім'ям було організовано відвідування різноманітних заходів. Загальна кількість учасників за різними напрямками: дитячі свята та майстер-класи – 316 осіб; ляльковий театр – 221 особа; зоопарки – 80 осіб; батутний зал – 40 осіб; сухий басейн – 34 особи; мотузковий парк – 44 особи; боулінг-клуб – 15 осіб; кінна стайня – 111 осіб; цирк – 25 осіб; картинг – 10 осіб; музеї – 43 особи; фітнес-клуб – 10 осіб; скеледром – 10 осіб; фотостудія – 3 особи; зал віртуальної реальності – 13 осіб; заняття з йоги – 100 осіб; тюбінговий парк – 76 осіб; кінотеатр – 165 осіб; концерти та вистави – 1428 осіб [40].

З метою соціальної адаптації ветеранів та їхніх родин в області було організовано три заїзди до санаторно-курортного закладу, а також проведено Програму соціального відновлення для 34 ветеранів, 34 їхніх дружин та 29 дітей.

У рамках цієї програми Вінницький обласний центр соціальних служб здійснив 28 супервізійних зустрічей для фахівців центрів, які надають соціальні послуги ветеранам у громадах. Фахівці будуть супроводжувати родини ветеранів за місцем їхнього проживання у 14 територіальних громадах [40].

Для сприяння адаптації ветеранів Вінниччини до мирного життя та підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці організовуються заходи Департаменту у співпраці з Ветеранським простором [8].

Ветеранський простір – це команда професіоналів, що надає підтримку ветеранам і ветеранок, учасникам бойових дій та їхнім родинам, включаючи родини загиблих. Організація, заснована у липні 2020 року, має на меті захист прав ветеранів, розширення їхніх можливостей і допомогу в адаптації до мирного життя. У лютому 2023 року вона пройшла перереєстрацію і стала Громадською спілкою Вінницький аналітично-просвітницький центр Ветеранський простір, активно працюючи на підтримку ветеранів у соціальному та психологічному аспектах [8].

Основні напрями та послуги, які Ветеранський простір надає безкоштовно: психологічні консультації, правова допомога, фізична реабілітація, групи підтримки, інформаційні зустрічі, просвітницька література, творчі заходи та гуманітарна допомога родинам військових (рис. 2.7).

Щомісячні зустрічі ветеранів надають можливість обмінюватися досвідом щодо відкриття власного бізнесу та отримання грантів на його розвиток. У березні 2024 року спільно з Вінницьким обласним центром зайнятості та Центром ветеранського розвитку Вінницького національного технічного університету [46] відбулася зустріч з роботодавцями та ветеранами, де обговорювалися питання реалізації права на відкриття власної справи та можливості отримання фінансової підтримки [40].

Вінниччина стала однією з чотирьох пілотних областей, де реалізується проєкт, що передбачає впровадження інституту помічника ветерана [41]. Ініціатива має на меті поліпшення соціальної підтримки ветеранів, сприяння їхній адаптації до мирного життя та забезпечення доступу до необхідних

ресурсів і послуг. Помічники ветеранів будуть виконувати роль посередників, які допомагатимуть колишнім військовослужбовцям у вирішенні різноманітних питань, пов'язаних із реабілітацією, соціальним захистом та інтеграцією в суспільство [46].

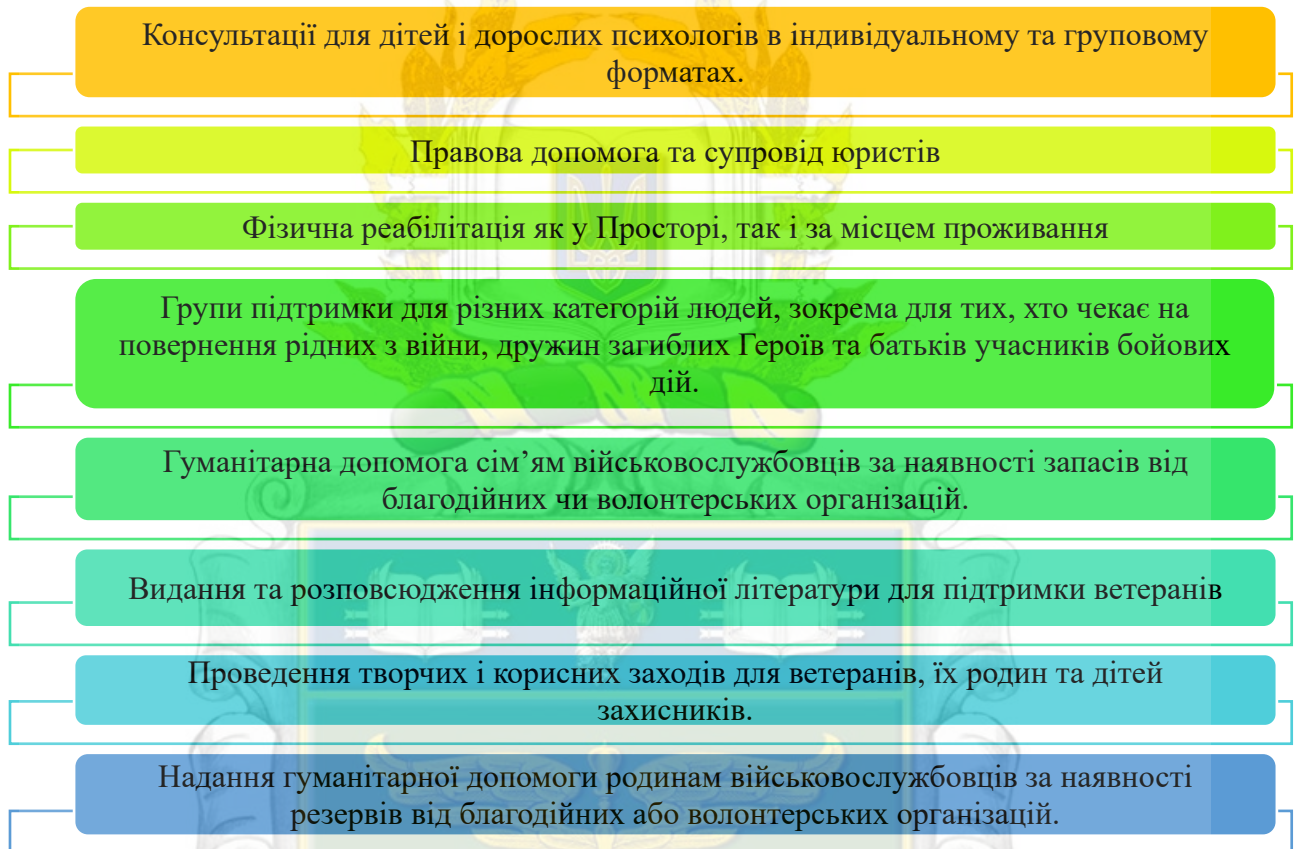

Рисунок 2.7 – Основні напрями та послуги, які Ветеранський простір надає безкоштовно

Підвищення обізнаності пільгових категорій населення, зокрема учасників бойових дій, їхніх родин та сімей загиблих ветеранів і Захисників України, стосується державних і місцевих соціальних гарантій. Інформування цих верств населення про соціальні гарантії відбувається через засоби масової інформації, а також через офіційні сторінки обласної військової адміністрації, Департаменту соціальної та молодіжної політики та районних військових адміністрацій.

У ході реалізації Обласної програми, координованої Департаментом, проводиться підготовка та підвищення професійних компетентностей фахівців, які реалізують заходи соціального відновлення, соціально-психологічної підтримки та надання соціальних послуг учасникам бойових дій, ветеранам, членам їх сімей та родинам загиблих.

Для підвищення компетентностей спеціалістів, що надають соціальні послуги та психологічну підтримку, на базі Вінницького обласного центру соціальних служб організовано онлайн-майданчик для обміну досвідом. В рамках його роботи проведено навчальну супервізію за участю національного тренера та супервізора Міністерства у справах ветеранів. Під час супервізії обговорювалися випадки роботи з сім'ями Захисників та Захисниць України у двох територіальних громадах, в якій взяли участь 25 психологів, які працюють у соціальній сфері області [8].

Протягом першого півріччя 2024 року також проведено 5 супервізій для 5 територіальних громад. Додатково, для підготовки фахівців до надання психосоціальної підтримки постраждалому від війни населенню, включаючи сім'ї Захисників, ветеранів та їх родини, організовано 3 навчальні тренінги з використання програми стрес-менеджменту «Самодопомога Плюс» (Self-Help Plus SH+) [33, 45]. У тренінгах взяли участь 32 фахівці, що надають соціальні послуги у громадах області [8].

Отже, проведений аналіз діяльності Департаменту соціальної та молодіжної політики Вінницької ОВА свідчить про його ключову роль у наданні соціальних послуг та підтримці вразливих категорій населення, особливо в умовах воєнного стану. Основні напрями роботи охоплюють підтримку ветеранів війни, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, а також сімей, які постраждали від війни.

Пріоритетом є ефективне використання ресурсів для фінансової та психологічної підтримки ветеранів через Обласну програму підтримки учасників бойових дій. Особлива увага приділяється реабілітаційним програмам, що сприяють соціальній стабільності та адаптації ветеранів до мирного життя.

Фінансовий аналіз показує зростання обсягів підтримки ветеранів та їхніх родин, включаючи соціальні, освітні та медичні послуги. Особливий акцент робиться на психологічній реабілітації, заходах для дітей військових і наданні освітніх пільг, що сприяє довірі до державних інституцій та реінтеграції ветеранів у суспільство під час війни та післявоєнного відновлення.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ СУСПІЛЬНОГО ВПЛИВУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

3.1 Міжнародний досвід та пропозиції щодо удосконалення державної політики інтеграції ветеранів

Комунікативна політика держави відіграє важливу роль у підтримці стабільності, відновленні громадської довіри та забезпеченні суспільної взаємодії. Досвід зарубіжних країн, які стикалися з подібними викликами, свідчить про те, що ефективна комунікація держави з населенням може бути вирішальним фактором у забезпеченні соціальної стабільності та координації дій на всіх рівнях суспільства.

Велика Британія (далі – ВБ) вже тривалий час є однією з провідних країн, яка надає значну та послідовну допомогу Україні у протидії російській агресії. За попередні роки війни спільно з ВБ в Україні було підготовлено близько 25 тисяч українських офіцерів. Після початку повномасштабної агресії РФ, навчання було перенесено на територію ВБ, де наприкінці 2022 року підготовку пройшли близько 10 тисяч військовослужбовців. У 2023 році навчання продовжилось для 19 200 солдатів та офіцерів [17].

Враховуючи наявні тенденції та можливість переймати досвід країн-партнерів, надзвичайно важливо звернути увагу на британську модель підтримки ветеранів під час їхнього переходу до цивільного життя. Для України досвід ВБ особливо цінний, оскільки останніми роками країна-партнер приділяє підвищену увагу специфічним потребам ветеранів. Такі зміни стали результатом декількох чинників: по-перше, через досвід військовослужбовців, які брали участь у бойових діях в Афганістані та Іраку, а по-друге, через скорочення Збройних Сил Британії, що спричинило потребу у забезпеченні належної підтримки колишніх

військових під час їх реінтеграції в цивільне життя. Враховуючи, що однією з головних стратегічних цілей України є створення ефективної системи реінтеграції ветеранів війни, британський досвід у цій сфері є надзвичайно цінним для подальших досліджень і впровадження в Україні [15].

Згідно з законодавством ВБ, ветеранами вважаються всі, хто прослужив хоча б один день у Збройних Силах Її Величності або в екіпажах торгових суден, які брали участь у військових операціях. За даними Міністерства оборони, у 2022 році у Великій Британії проживало 2 мільйони ветеранів, але очікується, що до 2028 року їх кількість скоротиться до 1,6 мільйона. При цьому частка працездатних ветеранів зростає до 44%, а кількість жінок серед них – до 13% [58].

Довготривала інтервенція сил НАТО в Афганістані, в якій брали участь британські військові, значно вплинула на формування сучасної політики підтримки ветеранів. Улітку 2021 року Велика Британія офіційно оголосила про завершення своєї військової місії в Афганістані та виведення всіх військових, що завершили участь у конфлікті, який тривав майже двадцять років. В Афганістані служило близько 150 000 британських військових, з яких 457 загинули. Було госпіталізовано понад 7800 осіб, з яких 28% мали бойові поранення. Щорічно понад 14 тисяч військовослужбовців залишають британські Збройні сили, набуваючи статусу ветеранів [59].

Державна політика підтримки ветеранів ВБ зосереджується на кількох ключових напрямках (рис. 3.1), щоб забезпечити рівні умови для всіх ветеранів на території країни, а саме:

❖ Трудова зайнятість. На 2017 рік, 79% ветеранів працездатного віку були працевлаштовані. Міністерство оборони через Кар'єрне Перехідне Партнерство (Career Transition Partnership [59]) сприяє працевлаштуванню ветеранів, надаючи безкоштовні послуги з підбору персоналу та підтримуючи ветеранів протягом двох років після звільнення. У 2018-2019 роках 86% ветеранів знайшли роботу впродовж шести місяців після завершення служби [64].

❖ Ментальне здоров'я. Державні органи та благодійні організації спільно працюють над покращенням психічного здоров'я ветеранів. Дослідження

Міністерства оборони спрямовані на вивчення посттравматичного стресового розладу та рівня суїцидів серед ветеранів. Альянс охорони здоров'я ветеранів забезпечує медичну допомогу ветеранам через мережу акредитованих лікарень, а Королівський коледж лікарів підготував спеціалістів для роботи з ветеранами [64].

Рисунок 3.1 – Напрями державної політики підтримки ветеранів Великої Британії

❖ **Попередження злочинності.** Британська влада підтримує ветеранів, які перебувають у місцях позбавлення волі, допомагаючи їм реабілітуватися та інтегруватися в суспільство. Дані Міністерства юстиції за 2019 рік показують, що ветерани становили лише 3% серед новоприбулих до в'язниць [55].

❖ **Забезпечення житлом** Уряд поліпшив доступ ветеранів до соціального житла, надаючи пріоритет пораненим військовим. З 2017 по 2019 рік частка безхатків серед ветеранів у Лондоні знизилася з 3% до 2%, завдяки Закону про скорочення бездомності, який зобов'язує державні органи надавати житлову підтримку ветеранам, які опинилися під загрозою бездомності [56, 15].

ВБ демонструє успіх у реалізації політики підтримки ветеранів, зосереджуючи зусилля на вдосконаленні існуючих послуг завдяки своєму високому рівню розвитку. Держава взяла на себе консультаційні, комунікативні та захисні функції, що забезпечує підтримку ветеранів, включно з тими, хто

перебуває в ув'язненні. Співпраця між державними органами та громадськими організаціями робить послуги для ветеранів більш доступними й зрозумілими.

У Сполученому Королівстві немає єдиної правової системи, адже колишні незалежні держави зберегли власні правові традиції. Наприклад, Шотландія має свою незалежну судову систему з окремою юрисдикцією. Хоча більшість законів діє на всій території Сполученого Королівства, існують важливі відмінності. Відповідно, законодавство щодо державної підтримки ветеранів вимагає детального аналізу. Один із ключових документів у цій сфері – Угода про Збройні Сили, яка закріплена в Законі про збройні сили 2011 року. Вона гарантує, що військові та їхні родини не зазнаватимуть дискримінації під час отримання державних чи комерційних послуг.

Закон про збройні сили 2021 року зобов'язав деякі державні установи, включаючи Національну службу охорони здоров'я та місцеву владу, дотримуватись принципів Угоди в сферах житлово-комунального господарства, охорони здоров'я та освіти. Щорічні звіти відображають прогрес у виконанні цих зобов'язань, охоплюючи сфери працевлаштування, житла, освіти, охорони здоров'я та фінансових консультацій для ветеранів та їхніх сімей [15].

У 2018 році була прийнята «Стратегія для наших ветеранів» (The Strategy for our Veterans), яка визначає довгострокове бачення та принципи підтримки ветеранів на 10 років [60]. Стратегія охоплює всі сфери життя та діє по всій території Великобританії. Вона базується на п'яти ключових факторах:

- співпраця між організаціями для узгодженої підтримки ветеранів;
- координація ветеранських служб для забезпечення рівного ставлення до ветеранів у всіх регіонах;
- збір і аналіз даних для кращого визначення та задоволення потреб ветеранів;
- суспільне сприйняття для підвищення розуміння та поваги до ветеранів;
- визнання заслуг ветеранів для зміцнення їхнього почуття цінності в суспільстві.

Стратегія також визначає шість ключових напрямків для подальшої роботи:

- громада і стосунки – підтримка інтеграції ветеранів у суспільство;
- працевлаштування та навчання – можливості для кар'єрного розвитку ветеранів;
- фінансова грамотність – забезпечення фінансової самостійності ветеранів;
- здоров'я і добробут – поліпшення фізичного та психічного здоров'я ветеранів;
- житло – доступ до безпечного житла через купівлю, оренду або соціальні програми;
- правопорядок – допомога ветеранам залишатися законослухняними громадянами після служби [15].

У січні 2022 року ВБ опублікували новий план дій на 2022–2024 роки (Veterans' Strategy Action Plan: 2022–2024) [65], метою якого є зробити ВБ найкращим місцем для ветеранів до 2028 року. План містить понад 60 зобов'язань, визначає часові рамки та відповідальних за їх виконання. Основні напрямки діяльності за Планом:

- трансформація послуг для ветеранів;
- покращення розуміння ветеранської спільноти;
- визнання внеску ветеранів у розвиток суспільства [15].

Для досягнення цілей у напрямках підтримки ветеранів було створено мережу інституцій, які впроваджують державну політику. Однією з ключових є Управління у справах ветеранів (Office for Veterans' Affairs), створене у 2019 році як частина Кабінету Міністрів. Серед його завдань:

- ✚ зхист інтересів ветеранів на найвищому рівні уряду;
- ✚ координація урядових функцій для підтримки ветеранів та їхніх родин під час переходу до цивільного життя;
- ✚ співпраця з місцевими органами та організаціями для забезпечення тривалого переходу військових у цивільне життя;

- ✚ інформування ветеранів і їхніх сімей про доступні послуги;
- ✚ визнання та популяризація внеску ветеранів у суспільство [54].

Для полегшення переходу військовослужбовців до цивільного життя була створена Служба адаптації військовослужбовців (Defence Transition Services, DTS). Ця служба надає індивідуальну інформацію та рекомендації, а також допомагає в доступі до різних служб підтримки, включаючи державні установи, місцеві органи влади та благодійні організації. DTS може вирішувати питання, пов'язані зі здоров'ям, житлом, фінансами, сімейними стосунками та працевлаштуванням, надаючи підтримку військовим та їхнім родинам, які можуть стикатися з труднощами під час адаптації [15].

Veterans UK – ще одна важлива організація, яка працює при Міністерстві оборони. Вона займається реалізацією пенсійних програм для військовослужбовців та ветеранів, виплачуючи компенсації тим, хто отримав травми чи інвалідність через службу, а також вдовам і цивільним партнерам загиблих. Служба соціального забезпечення ветеранів (The Veterans' Welfare Service) надає індивідуальні консультації з питань добробуту ветеранів, працюючи з місцевими органами влади та благодійними організаціями для покращення якості життя ветеранів і їхніх сімей.

Фінансування розвитку мережі послуг для ветеранів забезпечує Трастовий фонд Угоди про Збройні Сили (The Armed Forces Covenant Fund Trust), який був заснований у 2015 році. Фонд отримує 10 мільйонів фунтів стерлінгів щорічно для реалізації грантових програм, спрямованих на підтримку спільноти Збройних сил. До березня 2020 року фонд розподілив 50 мільйонів фунтів на різні програми для ветеранів та їхніх родин і додаткові 10 мільйонів фунтів на підтримку психічного здоров'я ветеранів [15].

Однією з провідних неурядових організацій, що надає допомогу та поради ветеранам, є Veterans Gateway – консорціум благодійних організацій, які підтримують спільноту Збройних сил. До нього входять такі організації, як Royal British Legion (надає фінансову та соціальну підтримку ветеранам), SSAFA (благодійна організація Збройних сил), Combat Stress (підтримка психічного

здоров'я ветеранів) та Connect Assist (аутсорсинговий контакт-центр для соціально орієнтованих організацій). Завдяки співпраці з іншими ключовими організаціями ветерани можуть отримати допомогу з різних питань. Veterans Gateway доступна для консультацій онлайн та телефоном цілодобово [15].

Особливої уваги заслуговує благодійна організація Combat Stress, яка вже понад сто років допомагає ветеранам боротися з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР), тривожними станами та депресією. Наразі вона пропонує спеціалізоване лікування й підтримку як в онлайн, так і офлайн форматі, охоплюючи ветеранів з усіх видів служби та будь-яких військових конфліктів. Основна увага приділяється тим, хто стикається зі складними психічними проблемами, що виникли внаслідок військової служби.

Благодійні організації Royal British Legion і RFEA The Forces Employment Charity спільно підтримують ветеранів у питаннях працевлаштування та адаптації до цивільного життя. Завдяки їхньому партнерству ветерани можуть отримати гранти для розвитку навичок, необхідних для відкриття бізнесу, або пройти бізнес-курси. Існує два види стипендій на працевлаштування:

- перша стипендія покриває витрати на навчання, проїзд, проживання та обладнання, з максимальною сумою гранту до 1000 фунтів стерлінгів;
- друга стипендія передбачає отримання необхідної ліцензії для працевлаштування, наприклад, у сфері охорони, з одноразовою виплатою до 250 фунтів стерлінгів [53].

Help for Heroes – провідна благодійна організація, яка підтримує військовослужбовців та ветеранів Великобританії. Вона організовує спортивні та соціальні заходи, як офлайн, так і онлайн, щоб боротися із самотністю та ізоляцією. Організація також надає фінансові гранти для адаптації житла та медичного обладнання, щоб допомогти людям справитися з травмами чи хворобами. Окрім того, Help for Heroes пропонує безкоштовний курс бізнес-досвіду для поранених ветеранів, допомагаючи їм вирішити, чи підходить їм

самозайнятість. Курс охоплює теми, такі як створення прибуткового бізнесу, маркетинг, управління фінансами та бюджетування [53].

Аналізуючи політику підтримки ветеранів у Сполученому Королівстві, можна зробити висновок, що держава ефективно виконує кілька ключових функцій: інформаційно-консультаційну, рекрутингову та захисну. Важливу роль відіграє співпраця між різними державними установами, зокрема Міністерством оборони, що координує надання соціальних послуг та допомоги ветеранам. Рекрутингові зусилля спрямовані на швидку інтеграцію ветеранів у робочу силу, а захисна функція забезпечує їхні права на реабілітацію та особливі умови, включаючи навіть ситуації в ув'язненні.

Значний акцент робиться на збір та аналіз даних про ветеранів, що дозволяє ефективно адаптувати державну політику під їхні потреби. Використання соціологічних досліджень і статистики, як-от дані про безхатків або ув'язнених ветеранів, допомагає оцінювати прогрес у реалізації цієї політики. Водночас, ветеранський бізнес поки не отримав належної державної підтримки, хоча попит на нього зростає, і очікується, що в найближчі роки він стане новим напрямком для розвитку політики підтримки ветеранів у Великобританії.

Світова практика реінтеграції ветеранів демонструє різноманітні підходи, залежно від контексту та характеру конфлікту в кожній країні. Країни зазвичай розробляють стратегії, які враховують культурні та соціальні особливості, сприяючи поверненню військових до повноцінного цивільного життя [31].

Наприклад, у США функціонує програма іпотерапії, що перекладається українською як «Коні для героїв», яка фінансується державою та благодійними організаціями. Програма надає безкоштовні послуги ветеранам через партнерство військових госпіталів і кінських клубів, що сприяє покращенню емоційного стану учасників бойових дій та їхній соціалізації [31].

У Шрі-Ланці, після завершення тривалого збройного конфлікту, уряд створив Службу Верховного Комісара з питань реабілітації, щоб допомогти молоді адаптуватися до мирного життя. Запроваджена програма «4R»

(Реабілітація, включення у суспільство, реінтеграція, примирення) пізніше була розширена до «Моделі 6+1», що враховує духовні та культурні аспекти.

Схожі ініціативи були реалізовані в Сьєрра-Леоне, де для реабілітації учасників бойових дій була розроблена програма соціальної та професійної інтеграції. Завдяки цьому проекту 80% учасників успішно адаптувалися до життя в суспільстві, а 60% знайшли роботу чи стали підприємцями [31].

В Ізраїлі підтримка ветеранів, які отримали інвалідність, забезпечується через співпрацю уряду та організації Beit Halochem. Центри надають широкий спектр реабілітаційних послуг і освітніх заходів для ветеранів та їхніх родин, включаючи фізіотерапію, гідротерапію та культурні програми. Такі ініціативи підкреслюють важливість комплексного підходу до реінтеграції ветеранів у різних країнах, враховуючи їхні унікальні потреби та виклики [31].

Комунікативна політика держави є важливою для підтримки громадської довіри та соціальної взаємодії, що особливо актуально для України під час протидії російській агресії. Досвід таких країн, як Велика Британія, підкреслює роль ефективної комунікації у забезпеченні соціальної стабільності, зокрема, у питанні реінтеграції ветеранів. На тлі цього Україна впроваджує власні проекти підтримки ветеранів, як-от «Шлях стійкості».

Міністерство у справах ветеранів України разом із Міжнародною організацією з міграції (МОМ) та Міністерством закордонних справ Німеччини започаткували новий спільний проект «Шлях стійкості». Метою цього проекту є посилення підтримки українських ветеранів війни та їхніх родин. Ініціатива спрямована на покращення соціального захисту, реінтеграції та психосоціальної підтримки ветеранів, а також сприяння стійкому поверненню до цивільного життя після війни. Проект передбачає тісну співпрацю з міжнародними партнерами для забезпечення ефективної допомоги тим, хто постраждав від війни [25].

Проект «Шлях стійкості» спрямований на посилення інтеграції ветеранів на рівні громад, зміцнення психосоціальної підтримки ветеранів та їхніх сімей, а також залучення позабюджетних коштів для розвитку ветеранських програм.

Проект також покликаний підвищити ефективність ветеранської політики в регіонах.

Фінансування проекту, в розмірі 4,8 млн. євро, буде забезпечене Урядом Німеччини, а його реалізація триватиме з 2023 по 2024 рік.

Проект «Шлях стійкості» включає два компоненти. Перший спрямований на розвиток 25 центрів ветеранського розвитку, технічну підтримку Мінветеранів, дослідження реінтеграції ветеранів, організацію семінарів і тренінгів для громад, а також міжнародний форум щодо довіри між ветеранами та державою. Другий компонент зосереджений на психічному здоров'ї та психосоціальній підтримці, включаючи ретрити, навчання за принципом «рівний-рівному», кампанії з підвищення обізнаності, тренінги для фахівців і проведення форуму «Добробут та стійкість ветеранів» [25].

Після перемоги України багато Захисників і Захисниць повернуться до цивільного життя. Завдання Мінветеранів полягає не лише в наданні їм ефективних інструментів для інтеграції в громади та економіку країни, а й у підготовці цивільного суспільства до зустрічі з Воїнами.

Проект «Шлях стійкості» є важливим і необхідним. Він акцентує увагу на співпраці з неурядовими ветеранськими організаціями, місцевими органами влади та залученні позабюджетних коштів для розробки і впровадження ефективних програм, які сприятимуть успішній інтеграції Воїнів і їхніх родин у мирне життя.

Отже, комунікативна політика є фундаментальною для побудови довіри між державою та суспільством, особливо в умовах військових конфліктів. Велика Британія, яка має багаторічний досвід підтримки ветеранів, демонструє важливість системного підходу в реінтеграції військовослужбовців до мирного життя. Зокрема, британська модель охоплює різні аспекти: від працевлаштування та психічного здоров'я до соціальної підтримки та забезпечення житлом. Важливим аспектом є підтримка ветеранів у контексті їхньої ментальної адаптації, що включає лікування ПТСР, допомогу у пошуку роботи та сприяння соціальній інтеграції.

3.2 Пропозиції щодо підвищення ефективності комунікативної політики держави для зміцнення суспільного впливу під час воєнного стану та післявоєнної відбудови України

Успішне відновлення України після війни вимагає чіткої та ефективної комунікації між усіма учасниками цього процесу. Комунікативна політика держави відіграє надважливу роль у мобілізації ресурсів, координації дій і підвищенні обізнаності громадян. Щоб зробити цей процес більш успішним (дод. Г), необхідно вжити певних заходів:

1. Для того щоб зробити комунікацію у відновленні України ефективнішою, важливо визначити та зафіксувати пріоритетність комунікацій у ключових міжнародних та національних документах, що регламентують цей процес. Хоча це не вирішить усіх проблем, воно надасть учасникам усвідомлення важливості комунікації, що може стати основою для активнішої роботи у цій сфері. Незалежно від того, чи буде комунікація проголошена пріоритетом, усім учасникам процесу слід приділяти більше уваги цьому аспекту у своїх дискусіях та концептуальних розробках [51].

2. Необхідно сформулювати принципи ефективних комунікацій у відновленні України. Для того щоб зробити комунікації у процесі відновлення більш ефективними, необхідно сформулювати принципи людиноцентричного відновлення в зрозумілій для всіх формі [51]. Для подолання спорадичності, безсистемності та непевності знань українців про принципи і плани відновлення потрібна масштабна інформаційно-роз'яснювальна кампанія. Кампанію слід розробити і реалізувати центральній владі у співпраці з компетентними організаціями громадянського суспільства у сфері комунікацій.

В результаті цієї кампанії у пересічних українців, зокрема у представників медіа та громадських організацій, не повинно залишитися відкритих запитань, таких як:

- «чи має Україна план відновлення?»;

- «хто за що заплатить?»;
- «хто і за яким принципом розподіляє ресурси?»;
- «навіщо починати відновлення до закінчення війни?»;
- «чому відновлення не обмежується будівництвом будинків?» [51].

Крім того, кожен українець повинен мати змогу побачити доступні варіанти участі у процесі відновлення.

3. Уникнення державної монополії у комунікаціях. Учасникам процесу відновлення необхідно відмовитися від надмірних очікувань щодо «ефективної комунікації від влади» і проявляти проактивність, будуючи діалог між собою. Надія виключно на дії влади призводить до двох негативних наслідків: вивченої безпорадності та надмірної централізації, коли роль центральної влади збільшується там, де потрібно діяти інакше. Державна влада не повинна монополізувати та контролювати комунікації на всіх рівнях. Натомість її роль полягає у створенні рамки та наданні інформації, яка дозволить учасникам процесу наповнювати змістом власні комунікації та взаємодії [51].

Бюро стратегічного супроводу Superwise пропонує впровадити каскадну стратегію комунікації, яка починатиметься з загальних настанов від держави і поступово адаптуватиметься до регіонального рівня, охоплюючи області та окремі громади. Ініціатором такого підходу мають виступити профільні міністерства, а його реалізацією займеться експертна група, що включатиме професіоналів у сфері комунікацій та дослідницькі установи, які мають готові дані щодо викликів та потреб громад.

Очікуваним результатом стане загальноукраїнська кампанія з ключовими повідомленнями, які будуть каскадуватися до рівня громад через гнучку систему меседжів та візуальних елементів. Повідомлення легко адаптуватимуться під специфічні потреби громад [51]. Такий підхід створить синергію із загальнодержавною кампанією, що сприятиме не тільки підвищенню впізнаваності та впливу, але й формуванню відчуття єдності країни у подоланні спільних викликів.

4. Принцип «єдиного голосу» у комунікаціях відновлення. Експерти у сфері стратегічних комунікацій наголошують на важливості принципу «єдиного голосу» (one voice) для всіх органів влади як однієї з головних передумов якісної та ефективної комунікації у процесі відновлення. Для реалізації цього принципу необхідна постійна координація і взаємодія між державними установами, а також відмова від конкуренції між різними гілками та органами влади за лідерство чи формування порядку денного у сфері відновлення. Крім того, важливо уникати використання теми відновлення для власного іміджу [51].

Комунікація «єдиним голосом» повинна бути чесною, відкритою і прозорою. Принцип «єдиного голосу» не означає централізацію комунікацій. Держава може ініціювати діалог, виступати в ролі модератора, пояснювати політики, інформувати про плани та надавати інструменти для комунікації, проте не має монополізувати цей процес [51].

5. Фокус не лише на нових будівлях, а й на оновленій країні. Керівникам держави та представникам органів влади не слід зводити поняття відновлення лише до відбудови зруйнованих будівель. Наприклад, у своєму зверненні 14 червня президент Володимир Зеленський заявив: «Ключовий український принцип простий і справедливий: жодної руїни в Україні не залишиться. Ми відбудуємо все і вже знаємо, які кроки, в якій послідовності та якими силами потрібно зробити для перемоги над російською агресією та відбудови нашої країни [51]. Коли руїни зникають, програє не тільки агресор, але й сама ідея агресії». Однак навіть якщо слово «руїна» вживається в переносному значенні, у суспільства може скластися враження, що відновлення обмежується будівництвом нових будівель на місці зруйнованих.

Відбудова не повинна сприйматися буквально як відновлення лише того, що було знищено. Йдеться про модернізацію країни, інтеграцію до ЄС та інші стратегічні цілі. Якщо органи влади не акцентують на цьому, громадянське суспільство, міжнародні партнери та медіа повинні піднімати питання нематеріальної складової відновлення у публічних дискусіях [51].

6. Відновлення та підтримка медіа, особливо в постраждалих від бойових дій регіонах, є критично важливим для успішного процесу відновлення України. Незалежні локальні медіа, медіа громад і Суспільне повинні розглядатися як ключова інфраструктура для забезпечення прозорості, підзвітності та діалогу між учасниками процесу відновлення [51]. Донори можуть надавати матеріальну підтримку медіа за умови дотримання ними професійних стандартів, етичних норм і залученості до комунікацій про відновлення. Особливу увагу слід приділити підтримці розслідувальної журналістики та освітнім проєктам для журналістів. Для ефективності підтримки варто використовувати механізми моніторингу, такі як Journalism Trust Initiative [2], що діє в Україні з травня 2023 року, або локальні ініціативи з білих списків, які допоможуть уникнути підтримки некомпетентних або залежних медіа.

7. Відкрити дані, які повинні бути відкритими. Доступ до даних, що стосуються відновлення, має бути максимально відкритим, і засекречування інформації повинно бути обґрунтоване виключно чинними обмеженнями воєнного стану. Інформація про розподіл та витрачання міжнародної допомоги, а також бюджетних коштів, повинна бути публічною, за винятком випадків, коли військові чи спеціальні служби мають обґрунтовані застереження щодо національної безпеки [51]. Приховування інформації під приводом воєнного стану може підірвати довіру до процесу відновлення, тому необхідно знайти баланс між збереженням військової таємниці та доступом громадян до важливих даних.

8. Необхідно спростити доступ до інформації для учасників процесу відновлення, таких як громади та місцеві бізнеси, які не мають можливості самостійно займатися моніторингом, пошуком інформації та партнерств. Відсутність проактивності призводить до втрати можливостей для багатьох потенційних реципієнтів допомоги. Громадські організації, які володіють відповідними комунікаційними навичками та ресурсами, можуть виконувати роль інформаційних хабів, допомагаючи іншим учасникам отримати доступ до важливих даних та можливостей. [51].

9. Більше пояснювати. Комунікаторам з усіх груп варто приділяти більше уваги роз'ясненню механізмів та цілей людиноцентричного відновлення, які можуть бути незрозумілими для широкої аудиторії. Локальні лідери думок – активісти, підприємці, науковці, педагоги, ветерани, блогери та інші – можуть стати "амбасадорами" цього процесу, пояснюючи принципи та ключові аспекти відновлення своїм аудиторіям [51]. Вони також можуть пропонувати шляхи залучення громадян до відновлення, тим самим роблячи процес більш доступним і зрозумілим для кожного.

10. Долучати бізнес до процесу відновлення. Новостворені, перепрофільовані або переміщені з окупованих чи постраждалих територій підприємства потребують підтримки для інтеграції в економічні процеси відновлення. Для цього важливо налагодити їхню взаємодію з місцевими органами самоврядування, які оголошують тендери, та локальними медіа. Також це гарна можливість переосмислити відносини між медіа та бізнесом в Україні, які часто базуються виключно на комерційній вигоді, і створити нові моделі співпраці [51].

11. Розширити розмову про відновлення на всю Україну. Процес відновлення має охоплювати всю Україну, оскільки інфраструктурні та соціальні проблеми внаслідок російської агресії виникли не лише в зонах бойових дій та окупації, але й у регіонах, віддалених від конфлікту. Жителі всіх областей повинні бути залучені до дискусій і брати участь у процесі відновлення, а суспільство – бути поінформованим і готовим до того, що цей процес стосується всієї країни [51]. Комунікації мають охоплювати не тільки всю територію України, включаючи окуповані області (якщо це можливо), але й виходити за її межі, охоплюючи біженців, які сподіваються на повернення.

12. Інтенсивніша та ефективніша комунікація сприяє підвищенню надії й зменшенню страхів у суспільстві. За результатами опитування Київського міжнародного інституту соціології щодо медіа та переконань про відбудову в прифронтових і звільнених громадах, основним джерелом надії для жителів постраждалих територій є інформація про залучення міжнародних партнерів та

програми відновлення на державному й місцевому рівнях. Водночас, корумпованість влади та брак ресурсів називають основними перешкодами для відновлення. Тому своєчасне й детальне інформування про партнерства, програми, плани та проєкти в рамках відновлення, а також про заходи щодо забезпечення прозорості та запобігання корупції, може підвищити рівень надії серед населення та зменшити їхні страхи [51].

Отже, для покращення комунікації у післявоєнний період та ефективного відновлення України, органам державної влади слід зробити наступні кроки:

- ❖ надати комунікації пріоритетне значення у планах відновлення;
- ❖ відмовитись від спроб монополізувати комунікацію та сприяти відкритому діалогу;
- ❖ уникати самопіару та боротьби за лідерство у сфері відновлення;
- ❖ створити платформи для взаємодії всіх стейкхолдерів;
- ❖ бути відкритішими: не приховувати інформацію без вагомих підстав;
- ❖ говорити про нематеріальні аспекти відновлення, а не лише про будівлі;
- ❖ пояснювати більше: разом з іншими учасниками інформувати громадян про процеси відновлення [51].

Для ефективної комунікації та підтримки процесу відновлення після війни, органам місцевого самоврядування слід вжити низку важливих заходів. Зокрема, вони мають бути відкритішими для громадян, медіа та неурядових організацій, налагоджувати ефективну комунікацію з усіма стейкхолдерами, сприяти відродженню та підтримці місцевих медіа, а також активно залучати бізнес, зокрема новостворені та релоковані підприємства, до співпраці в процесі відновлення.

Ветерани, які повертаються з війни, потребують всебічної підтримки в різних сферах життя, зокрема економічні ініціативи, послуги психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, соціальна та економічна реінтеграція ветеранів, гендерний аспект у процесі реінтеграції ветеранів, розвиток потенціалу та технічної експертизи ветеранських організацій, сприяння

встановленню зв'язків між ветеранськими організаціями, допомога у підвищенні обізнаності про послуги, доступні ветеранам та їхнім сім'ям (рис. 3.2) [43].

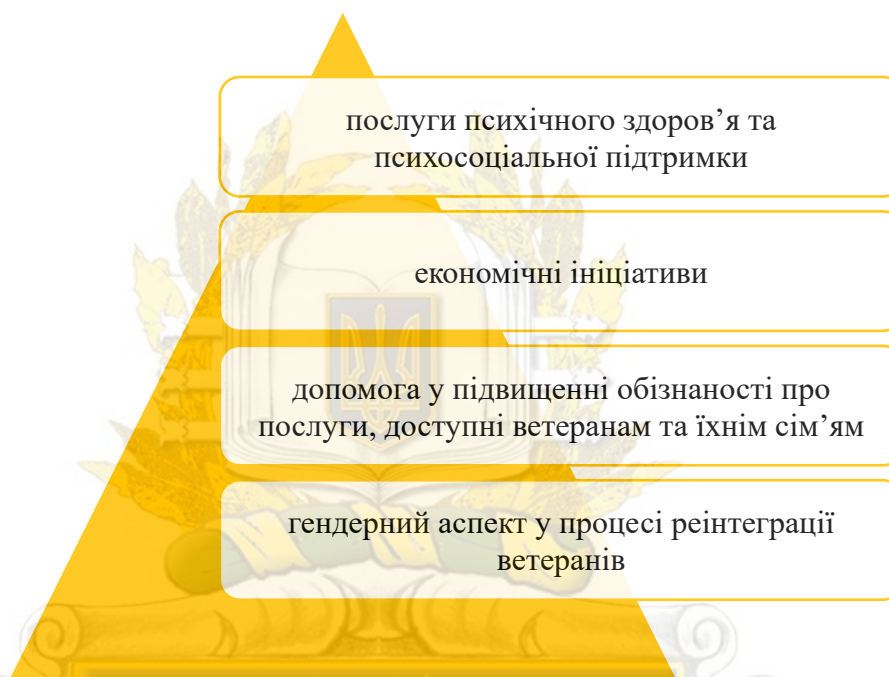

Рисунок 3.2 – Ключові аспекти всебічної підтримки ветеранів у процесі реінтеграції

1. Економічні ініціативи можуть охоплювати програми навчання та професійного розвитку, послуги з працевлаштування, а також сприяння створенню робочих місць, адаптованих до потреб людей з інвалідністю. Важливо також підтримувати діяльність ветеранських організацій, допомагаючи їм розширювати можливості для надання фінансової допомоги, що частково задовольнить існуючі потреби. Такі заходи можуть включати надання грантів і програм фінансування, які допоможуть ветеранським організаціям ефективно виконувати свої функції. Крім того, зміцнення спроможності уряду у координації ветеранської та бізнес-політики з метою створення узгодженої системи економічної підтримки ветеранів може стати ефективним підходом [43].

2. Для успішної соціальної та економічної реінтеграції ветеранів важливо приділяти увагу питанням інклюзивності та доступності послуг. Сприяння доступу до ринку праці, підвищення обізнаності щодо психологічного здоров'я в умовах інвалідності, а також ініціативи, що підтримують інклюзивність, є ключовими аспектами для забезпечення ефективної інтеграції ветеранів у цивільне життя [43]. Ветеранам з інвалідністю можуть бути корисними

підтримуючі групи та кола однодумців, де вони можуть спілкуватися, ділитися досвідом і підтримувати одне одного. Залучення громадських організацій та волонтерських мереж до організації соціальних і культурних заходів також має велике значення

3. Важливо посилювати інтеграцію гендерного аспекту в процес реінтеграції ветеранів, щоб відповідати специфічним потребам жінок-ветеранок. У жовтні 2023 року заступник Міністра юстиції України повідомив, що понад 60 тисяч жінок беруть активну участь у військових діях. Жінки проходять мобілізацію та військову службу інакше, ніж чоловіки, тому їх повернення до цивільного життя має свої особливості. Це включає унікальний гендерний досвід, забезпечення засобів до існування, підтримку психічного здоров'я та врахування психосоціальних потреб. Виклики та травми, з якими стикаються жінки, потребують застосування гендерно орієнтованих підходів до їх реінтеграції [43].

4. Попит на послуги психічного здоров'я та психосоціальної підтримки залишається високим. Для вирішення цієї проблеми корисно впроваджувати різні форми підтримки, зокрема індивідуальні консультації. Члени громади можуть допомагати, надаючи базову психологічну підтримку ветеранам та їхнім родинам. Наприклад, непрофесійні консультанти, які не мають формальної освіти в психології, але пройшли спеціальне навчання, можуть забезпечити базову психологічну допомогу [43]. Вони можуть вислухати тих, хто зіштовхується з емоційними труднощами, проявляючи емпатію і використовуючи навички активного слухання. Такі консультанти також сприяють підвищенню обізнаності про важливість психічного здоров'я в громадах, допомагаючи зменшити стигматизацію цієї теми.

У кризових ситуаціях ці консультанти можуть надавати першу психологічну допомогу та підтримку, а також допомагати в налагодженні контактів із професійними фахівцями за необхідності. Проте, важливо розуміти межі їхніх можливостей і вчасно скеровувати осіб до професійних психологів, щоб не завдати шкоди. Кампанії, спрямовані на підвищення обізнаності щодо

психічного здоров'я ветеранів та зменшення стигми, допоможуть поліпшити доступ до відповідних послуг [43].

5. Розвиток потенціалу та технічних навичок ветеранських організацій у таких напрямках, як управління організацією, розробка програм, адвокація, залучення фінансування та стратегічне планування, може суттєво збільшити їхні можливості [43]. Діяльність цих організацій буде важливою для України, щоб задовольнити майбутні потреби ветеранів, особливо враховуючи прогнозовану кількість ветеранів до завершення війни.

6. Сприяння налагодженню зв'язків між ветеранськими організаціями, обмін досвідом та спільна робота над ініціативами можуть значно покращити ефективність надання послуг. Крім того, ці заходи можуть зміцнити почуття спільноти та взаємної підтримки серед учасників [43].

7. Підвищення обізнаності про послуги, які доступні ветеранам і їхнім родинам, є критично важливим для забезпечення відповідності між наявними пропозиціями та реальними потребами. Це включає інформування про переваги та процедури отримання статусу члена сім'ї загиблого Захисника або Захисниці України. Також важливо надавати підтримку вразливим ветеранам та їхнім родинам у вирішенні бюрократичних питань та вимог, що допоможе тим, хто стикається з труднощами в цих процесах [43]. Крім того, налагодження співпраці з Міністерством у справах ветеранів та іншими державними установами сприятиме спрощенню адміністративних процедур.

Отже, аналіз заходів щодо підвищення якості комунікаційної політики та реінтеграції ветеранів показав, що ці процеси тісно пов'язані та потребують комплексного підходу і ефективної комунікації. Для відновлення України важливо встановити прозорі принципи взаємодії між владою, громадянським суспільством та міжнародними партнерами. Підтримка ветеранів у питаннях економічної інтеграції, психічного здоров'я та гендерної рівності є ключовими для стабільного розвитку. Ефективна комунікаційна політика та підтримка ветеранів сприятимуть створенню згуртованого суспільства, здатного долати виклики післявоєнного відновлення.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У кваліфікаційній роботі було проведено аналіз ключових принципів і стратегій, проведено узагальнення для удосконалення комунікативної політики держави в контексті посилення суспільного впливу під час воєнного стану та післявоєнної відбудови України. Дослідження включало обґрунтування практичних рекомендацій з оптимізації і покращення існуючих механізмів розвитку системи комунікативної політики держави з метою підвищення взаємодії із суспільством. В роботі запропоновано напрями щодо підвищення ефективності політики реінтеграції ветеранів у суспільство та підтримки їх сімей.

1. У процесі дослідження було ретельно проаналізовано теоретичні основи, що визначають функціонування комунікативної політики держави в умовах посилення суспільного впливу під час воєнного стану та післявоєнної відбудови України. У роботі оцінено досягнуті на цей момент результати, а також визначено прогнозовані тенденції та шляхи інтеграції ветеранів у суспільство і підтримки їх у майбутньому.

2. У ході дослідження було проведено детальний аналіз міжнародного та вітчизняного досвіду з метою визначення ключових аспектів, що можуть бути адаптовані та впроваджені в Україні з урахуванням її унікальних особливостей. Аналіз став основою для розробки планів дій, спрямованих на подальше вдосконалення та розвиток державної комунікативної політики в умовах посилення суспільного впливу під час воєнного стану та післявоєнної відбудови країни.

3. Проведено аналіз діяльності Департаменту соціальної та молодіжної політики Вінницької обласної військової адміністрації. Департамент відповідає за реалізацію державної соціальної політики в області, зокрема через розробку та впровадження програм підтримки вразливих груп населення, включаючи ветеранів війни, забезпечення соціального захисту, розвиток молодіжних

ініціатив, а також співпрацю з громадськими організаціями. Департамент сприяє покращенню життєвого рівня населення, здійснює моніторинг соціальних потреб та аналізує ефективність реалізованих програм, що дозволяє оперативно реагувати на виклики у сфері соціальної політики.

Систематизовано подальші напрями і заходи розвитку комунікативної політики держави в умовах посилення суспільного впливу під час воєнного стану та післявоєнної відбудови України з врахуванням сучасних викликів:

- створення відкритих платформ для обговорення нагальних питань, які стосуються безпеки, соціального захисту та економічного відновлення. Важливо використовувати сучасні технології для забезпечення зворотного зв'язку, залучаючи населення до формування державної політики через опитування, консультації та форуми. Такі ініціативи не лише підвищать довіру до державних органів, а й допоможуть зрозуміти реальні потреби громадян;

- у післявоєнний період комунікативна політика повинна бути орієнтована на інформування суспільства про стратегії відновлення, залучаючи до цього процесу експертів, аналітиків та представників громадянського суспільства. Важливо створити єдину інформаційну агенцію, яка координуватиме комунікаційні зусилля різних відомств, забезпечуючи узгодженість повідомлень та зменшуючи ризик дезінформації. Паралельно необхідно запроваджувати освітні програми для населення, що допоможуть підвищити медіаграмотність і критичне мислення, що є важливим аспектом у протистоянні інформаційним загрозам;

- особливу увагу слід приділити інтеграції ветеранів війни в суспільство, оскільки їхнє повернення після служби є критично важливим для стабільності країни. Рекомендується впровадження програм психологічної підтримки, професійної перепідготовки та соціальної адаптації ветеранів, а також їх активного залучення до громадських ініціатив та проектів. Комунікативна політика має акцентувати на їхньому внеску у відновлення країни, що допоможе зміцнити довіру до держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. .Запатріна І. В., Шатковська А. О. Досвід післявоєнної відбудови міст світу: уроки для України. *USAID*. 2023. 86 с. URL: <http://surl.li/ebdwtd>
2. «Репортери без кордонів» повідомили про запуск Протоколу дій у надзвичайних ситуаціях для підтримки якісних новинних медіа в Україні. *ZMINA*. 2023. URL: <http://surl.li/inuwmf>
3. Ажажа М. Пеліова Я. Несторенко Т. Комунікативна політика держави в контексті посилення суспільного впливу. *Scientific journal «Modeling the development of the economic systems»*. 2023. № 2. С. 78–89. URL: <http://surl.li/ogffvt>
4. Амро Т. А. Вплив комунікативних технологій на ефективність публічного управління в Україні в умовах воєнного стану : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.05 Київ, 2023. 192 с. URL: <http://surl.li/dkdcdm>
5. Бессараба О. Теоретичні засади комунікативної політики держави в умовах посилення суспільного впливу під час воєнного стану та післявоєнної відбудови України. *Менеджмент XXI століття: сучасні моделі, стратегії, технології: зб. матеріалів XI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*, м. Вінниця, 10 жовтня 2024 р. Вінниця, 2024.
6. Бессараба О. Комунікація між державою та суспільством у процесі реінтеграції ветеранів. *Менеджмент XXI століття: сучасні моделі, стратегії, технології: зб. матеріалів XI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*, м. Вінниця, 10 жовтня 2024 р. Вінниця, 2024.
7. Бурцева А., Нематіан Злобін Д. В Україні 1 мільйон 300 тисяч ветеранів: як їх підтримують. *Суспільне Новини*. 2024. URL: <http://surl.li/mjrfuh>
8. Ветеранський простір. Офіційний веб-портал. URL: <https://www.vtprostir.com.ua>
9. Високолян О. Відбудова України: як виглядатимуть відновлені українські міста після війни. *Радіо Свобода*. 2024 . URL: <http://surl.li/fsnump>

10. Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?». *Освітній хаб міста Києва*. URL: <http://surl.li/yntejs>

11. Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Як ти». URL: <https://howareu.com>

12. Гончаренко В. С. Інформаційно-комунікативна політика як інструмент посилення взаємодії держави та громадськості у повоєнний період. *Актуальні питання в сучасній науці. Серія «Державне управління»*. 2024. №7 (25). С. 180–190. URL: <http://surl.li/yyuzgy>

13. Департамент соціальної та молодіжної політики Вінницької обласної військової адміністрації. *Вінницька обласна військова адміністрація*. URL: <https://www.vin.gov.ua/dep-smp>

14. Департамент соціальної та молодіжної політики Вінницької обласної державної адміністрації. *YouControl*. URL: <http://surl.li/cpqwvl>

15. Державна політика підтримки ветеранів: досвід Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії. *Міністерство у справах ветеранів України*. URL: <http://surl.li/pkkuho>

16. Довженко О. Інший вимір відбудови: чому комунікація має бути пріоритетом під час відновлення України? *Рубрика*. 2023. URL: <http://surl.li/rxhjff>

17. З січня ще понад 19 тисяч українських бійців розпочнуть навчання у Британії. 2022. *Аналітичний портал «Слово і Діло»*. URL: <http://surl.li/fzlmgz>

18. Замкова Н.Л. Полімовність в Україні в контексті глобалізації Європи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філос. наук.: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії». Київ: [б. в.], 2015. 36 с.

19. Замкова Н. Проекти реалізації «міжмовних відносин» та мовної політики в межах утопічних проектів сучасної України. Час вибору: виклики інформаційної епохи: колективна монографія / за заг. ред. О. А. Яковлева. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2016. С. 54-66.

20. Зеленський підписав указ про підтримку ветеранів: в Україні запровадять дві нові стратегії. *Рубрика*. 2024. URL: <http://surl.li/ialzzr>

21. Іщук С. І. Сучасні концептуальні засади визначення поняття «громадянське суспільство» як політико-правової категорії. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2020/n2/20isippk.pdf>

22. Макеєва О. М. Інформаційно-комунікативна політика держави в умовах сучасних викликів і загроз. *Альманах права*. 2022 Вип. 13. С. 259–263. URL: <http://surl.li/pexbni>

23. Мамонтова Е. В. Кормич А. І. Співпраця України з міжнародними організаціями в умовах російської агресії: проблеми, напрямки, завдання. *Актуальні проблеми політики*. Вип. 73. 2024. С. 126–133. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/73_2024/20.pdf

24. Мапа-дашборд послуг для ветеранів у Вінницькій області. Вінницька обласна військова адміністрація. URL: <http://surl.li/hotgkt>

25. Мінветеранів разом з МОМ та Урядом Німеччини запускає спільний проєкт щодо психосоціальної підтримки ветеранів та їхніх сімей на майже 5 млн. євро. *Міністерство у справах ветеранів України*. 2023. URL: <http://surl.li/phdxrf>

26. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. Офіційний веб-портал. URL: <https://minre.gov.ua>

27. Міністерство оборони України Офіційний веб-портал. URL: <https://www.mil.gov.ua>

28. Міністерство у справах ветеранів України. Офіційний веб-портал. URL: <https://mva.gov.ua/veteranam/urok-zvityagi>

29. Міністерством охорони здоров'я. Офіційний веб-портал. URL: <https://moz.gov.ua/uk>

30. Несторенко Т. П. «Економіка суперзірок»: можливості та загрози для сфери освіти. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 7, № 2. С. 8–15. URL: <http://surl.li/ioomel>

31. Перепеличенко А. Реінтеграція ветеранів – світовий та український досвід. *Ресурсний центр «ГУРТ»*. 2019. URL: <http://surl.li/axizbs>

32. Петровський Д. У застосунку «Дія» додали важливий документ для ветеранів. *Інформаційне агентство «Уніан»*. 2024. URL: <http://surl.li/pryxks>

33. Підготовка фахівців для організації та проведення груп «Самодопомога Плюс» [Self-Help Plus] (SH+). *Вінницький обласний центр соціальних служб*. 2023. URL: <http://surl.li/tdvpgf>

34. Післявоєнна відбудова громад має сприяти поверненню жителів - діалог U-LEAD. *Укрінформ*. 2022. URL: <http://surl.li/hasifh>

35. Пришляк Н. В Україні ввели е-карту для ветеранів: для чого вона і які послуги передбачає. *Інформаційне агентство «Уніан»*. 2024. URL: <http://surl.li/vjlsxq>

36. Про внесення змін до Обласної цільової програми підтримки учасників бойових дій, членів їх сімей та членів сімей загиблих (померлих) учасників антитерористичної операції/операції об'єднаних сил на 2022-2026 роки, затвердженої рішенням 15 сесії обласної Ради 8 скликання від 24 грудня 2021 року № 298 : Наказ Вінницької обласної військової адміністрації від 27.06.2022 р. № 845. URL: <http://surl.li/vdglto>

37. Про Департамент соціальної та молодіжної політики Вінницької обласної державної адміністрації : Положення Вінницької обласної військової адміністрації від 01.02.2023 р. № 160. URL: <http://surl.li/abcebp>

38. Про затвердження Обласної цільової програми підтримки учасників бойових дій, членів їх сімей та членів сімей загиблих (померлих) учасників антитерористичної операції/операції об'єднаних сил на 2022-2026 роки : Рішення Вінницької обласної Ради від 24.01.2021 р. № 298. URL: <http://surl.li/skugkw>

39. Про невідкладні заходи щодо підтримки ветеранів війни, членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України : Указ Президента України від 22.08.2024 р. № 512. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5122024-51669>

40. Про хід виконання Обласної цільової програми підтримки учасників бойових дій, членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, Захисників та Захисниць України на 2022-2026 роки, затвердженої рішенням 15

сесії обласної Ради 8 скликання від 24 грудня 2021 року № 298 (зі змінами) :
Рішення Вінницької обласної Ради від 2024 р. URL: <http://surl.li/lulxxi>

41. Реалізація ветеранської політики на Вінниччині. *Омбудсман України*.
2024. URL: <http://surl.li/qhvgvk>

42. Сілюкова. О. Оксана Сілюкова про внутрішню комунікацію під час
війни: важливе своєчасне інформування. *U-LEAD with Europe*. 2024. URL:
<https://u-lead.org.ua/news/405>

43. Соціальна реінтеграція ветеранів в Україні: підсумковий аналітичний
звіт. *International Organization for Migration Mission in Ukraine*. 2023. 44 с. URL:
<http://surl.li/lgtazn>

44. Стратегія формування системи переходу від військової служби до
цивільного життя на період до 2032 року : розпорядження Кабінету Міністрів
України від 2023 року. URL: <http://surl.li/vxixxt>

45. Тренінг «Самодопомога + Self-Help Plus (SH+)» для психологів та
соціальних працівників. Українська фундація громадського здоров'я. 2022. URL:
<http://surl.li/xowste>

46. У Вінниці відкрили Центр ветеранського розвитку. *Вінницький
інформаційний портал «Вежа»*. 2023. URL: <http://surl.li/nmmerk>

47. Українське суспільство в умовах війни 2022: Колективна монографія.
С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д.
філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН
України, 2022. 410 с. URL: <http://surl.li/gjcbpi>

48. Управління у справах ветеранів війни Вінниця. *Вінницька обласна
військова адміністрація*. URL: <http://surl.li/wduyyy>

49. Черновол К. В Україні зараз 1 мільйон 300 тисяч ветеранів: як їх
підтримує держава. *Інформаційне агентство «Уніан»*. 2024. URL:
<http://surl.li/yfigus>

50. Що таке «Єдина ветеранська лінія»? *Міністерство у справах ветеранів
України*. 2024. URL: <http://surl.li/gmdolz>

51. Як комунікувати відновлення України. Рекомендації для органів влади, неурядових організацій, міжнародних донорів, медіа та інших учасників процесу. *Lviv media forum*. 2023. 36 с. URL: <http://surl.li/jvcxws>

52. Abyzova L., Babenko O., Nestorenko T., Reshetova I., Semeniuk M., Shevchenko O. Educational management in Ukraine: the place of displaced universities. Sustainable Development Goals: The 2030 Agenda & Does environmental diplomacy reflect new challenges regarding climate change? Workshop 8.11.2017. University of Economics in Bratislava, Bratislava. URL: <http://surl.li/zsdhzu>

53. Ex-forces entrepreneurs: How veterans can start and grow businesses. *Startups*. 2022. URL: <https://startups.co.uk/blog/ex-forces-entrepreneurs/>

54. Help for service leavers from Defence Transition Services. *Ministry of Defence and Veterans UK*. 2020. URL: <http://surl.li/wrbouh>

55. Offender management statistics quarterly. *Ministry of Justice, HM Prison Service, and HM Prison and Probation Service*. 2020. URL: <http://surl.li/opyfnb>

56. Rough sleeping in London (CHAIN reports). *London Datastore*. URL: <https://data.london.gov.uk/dataset/chain-reports>

57. SREO Consulting. Official website. URL: <https://sreoconsulting.com>

58. Support for UK Veterans. *The Commons Library*. 2023. URL: <http://surl.li/lyyzmq>

59. Talent solutions right management. Career Transition Partnership. 2022. URL: <https://www.ctp.org.uk/>.

60. The Strategy for our veterans. Valuede. Contributing. Supported. *The Secretary of State for Defence by Command of Her Majesty*. 2018. 28 p. URL: <http://surl.li/xarfdc>

61. The World Bank Group. Official website. URL: <https://www.worldbank.org/en/home>

62. U.S. Agency for International Development. Official website. URL: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine>

63. UNICEF. Official website. URL: <https://www.unicef.org>

64. Veterans Factsheet 2020. *The Office for Veterans' Affairs*. 2020. 20 p. URL: <http://surl.li/asiwxd>
65. Veterans' Strategy Action Plan: 2022 to 2024. *Office for Veterans' Affairs*. 2022. 55 p. URL: <http://surl.li/sdlkes>
66. World Health Organization. Official website. URL: <https://www.who.int>